

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
Institut mezioborových studií Brno

Úprava styku rodičů s dětmi jako sociální problém

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Vedoucí bakalářské práce:
PhDr. Mgr. Zdeňka Vaňková

Vypracovala:
Růžena Otáhalová

Brno 2011

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma Úprava styku rodičů s dětmi jako sociální problém zpracovala samostatně a použila jsem literaturu uvedenou v seznamu použitých pramenů a literatury, který je součástí této bakalářské práce. Elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné.

V Brně dne 1. 4. 2011

.....
Růžena Otáhalová

Poděkování

Děkuji paní PhDr. Mgr. Zdeňce Vaňkové, za trpělivost a velmi užitečnou metodickou pomoc, kterou mi poskytla při zpracování mé bakalářské práce.

Také bych chtěla poděkovat svým přátelům za morální podporu, kterou mi poskytli při zpracování mé bakalářské práce.

Růžena Otáhalová

OBSAH

Ú v o d	2
1. Právní úprava styku rodičů s dětmi	4
1.1. Vývoj úpravy styku rodičů s dětmi do roku 1998.....	4
1.2. Vývoj v úpravě styku rodičů s dětmi po roce 1998	8
1.3. Úprava styku rodičů s dětmi v zemích EU /Německo, Rakousko, Itálie/.....	13
1.3.1. Úprava styku rodičů s dětmi - Německo.....	13
1.3.2. Úprava styku rodičů s dětmi – Rakousko	14
1.3.3. Úprava styku rodičů s dětmi - Itálie.....	14
1.4. Dílčí závěr.....	16
2. Úprava styku rodičů s dětmi v praxi	17
2.1. Zahájení řízení o úpravě styku	17
2.2. Přístup rodičů k úpravě styku	18
2.3. Nezletilé děti po rozchodu rodičů	20
2.4. Vzájemné reakce rodičů po rozchodu v souvislosti s úpravou styku s dětmi...	21
2.5. Syndrom zavrženého rodiče	24
2.6. Střídavá výchova – řešení pro konfliktní úpravy styku	30
2.7. Dílčí závěr	33
3. Podíl soudů, znaleckých posudků, terapie, mediace a OSPOD na úpravě styku rodičů s dětmi	35
3.1. Soudy	35
3.2. Znalecké posudky	37
3.3. Terapie a mediace	39
3.4. OSPOD – orgán sociálně-právní ochrany dětí	41
3.5. Dílčí závěr	42
4. Kasuistiky	43
4.1. Lukáš	43
4.2. Jakub a Jan	46
4.3. Lenka	52
4.4. Dílčí závěr	57
Závěr	58
Resumé	59
Anotace	60
Seznam použité literatury	62

Ú v o d

Na světě je spousta věcí, o kterých víme, že existují, ale pokud s nimi nepřijdeme do styku, neřešíme je a informace o nich nás příliš nezajímají. Úprava styku rodičů s dětmi může být právě tím tématem, o které se člověk začne zajímat právě v tu chvíli, kdy se taková věc týká jeho samotného nebo někoho blízkého.

V souvislosti se zvyšujícím se počtem rozvodů a dětí narozených mimo manželství se zvyšuje i počet dětí, které většinou zůstanou žít jen s jedním z rodičů a s druhým se, v tom lepším případě, pravidelně stýkají.

Téma bakalářské práce „Úprava styku jako sociální problém“ jsem si vybrala nejen proto, že s tímto problémem přicházím pracovně do styku takřka každý den, ale považuji jej v současné době za společensky aktuální, ovlivňující život stále většího počtu dospělých, ale zejména dětí, a to v souvislosti s rozpadajícími se rodinnými vztahy.

Pracuji jako sociální pracovnice na OSPOD (orgán sociálně-právní ochrany dětí) osmnáctým rokem a mám možnost sledovat vývoj v úpravě styku rodičů s dětmi po stránce právní, s možnostmi, které přinesly změny zákonů. Mám ale také možnost sledovat nárůst případů a jejich složitost, při kterých rodiče nejsou schopni se dohodnout. Oba si stojí za svojí pravdou, a spor o dítě stane na několik let ústředním motivem jejich života. Tyto „boje“ nejen sleduji, ale také se jich přímo účastním a v zájmu dětí se snažím, aby právě děti utrpěly ty nejmenší ztráty.

Ve své bakalářské práci chci popsat rozdílné přístupy rodičů k úpravě styku, důvody bránění ve styku, ale i to, jak tyto situace účastníci prožívají. Kam až může situace dojít, uvedu v následujících kasuistikách.

Cílem mé bakalářské práce je zmapovat a porovnat prameny práva před a po novele zákona č. 94/1963 Sb. zákona o rodině. Dále zmapovat možnosti, které po rozchodu rodičů mohou nastat a snaha o získání odpovědi na otázku, zda lze skloubit ve sporu o dítě práva dětí s právy rodičů.

V první části práce jsou uvedeny zákony upravující styk rodičů s dětmi, případně zákony, které nastupují tehdy, pokud je ve styku bráněno. V další části jsou popsány situace, které po rozchodu rodičů nastávají v případech, kdy se rodiče nedohodnou. Bakalářská práce se zabývá také syndromem zavrženého rodiče, střídavou výchovou, ale i podílem soudů, znaleckých posudků a OSPOD na řešení sporných úprav styku.

Druhá část práce obsahuje tři kasuistiky, ve kterých jsou podrobně popsány dlouhodobé případy dětí a rodičů, kterým vzájemné spory změnily a mění život. Dvě kasuistiky jsou případy, které jsem řešila sama v rámci svých pracovních povinností na OSPOD, třetí kasuistiku řešila kolegyně, ale byla jsem přítomna v podstatě všech jednání, které se případu týkaly, a mohla jsem jej sledovat s určitým nadhledem.

Nepodařilo se mi získat a zpracovat více věrohodných informací o úpravě styku nejen jako právu rodičů, ale jako o povinnosti. Oproti projektu bakalářské práce jsem zařadila do bakalářské práce podkapitulu o střídavé výchově, jako o aktuálním tématu, řešeném v posledních dnech a týdnech v Poslanecké sněmovně.

V závěru práce se snažím o celkové shrnutí předložených údajů se zaměřením na to, zda se podařilo splnit cíl bakalářské práce. Při vypracování bakalářské práce jsem použila metodu komparace a obsahovou analýzu dostupných materiálů. U kasuistik jde o aplikaci platných zákonů v praxi.

1. Právní úprava styku rodičů s dětmi

Právní úprava styku rodičů s dětmi prošla od vzniku Československa v roce 1918 podstatnými změnami. V první části kapitoly zmiňuji přehled zákonů, které se úpravou styku zabývaly do novely zákona o rodině v roce 1998¹, včetně ústavních a mezinárodních východisek /Listina základních práv a svobod², Úmluva o právech dítěte³/. V další části kapitoly se zabývám novelou zákona o rodině č. 91/1998 Sb., zejména par. 27, občanským soudním řádem⁴, který doznal několik změn ovlivňujících a napomáhajících úpravě styku rodičů s dětmi, dále souvisejícím zákonem o sociálně právní ochraně dětí⁵, Evropskou úmluvou o výkonu práv dětí⁶ a Úmluvou o styku s dětmi⁷. Snažím se o porovnání některých zákonů v jejich původní a nové úpravě a o zhodnocení z pozice sociálního pracovníka, jak mohou být tyto změny při soudních sporech o úpravu styku nápomocny. V závěrečné části kapitoly chci jako příklad uvést některé mezinárodní úpravy týkající se nezletilých dětí a úpravy styku v zemích Evropské Unie.

1.1. Vývoj úpravy styku rodičů s dětmi do roku 1998

Zákonem, který upravoval manželské vztahy po vzniku České republiky, byl zákon č. 320/1919 Sb.⁸. **V tomto zákoně nebyla o úpravě styku rodičů s dětmi ještě ani zmínka.** Zákon stanovuje podmínky uzavření manželství, poměrně složitě, v několika odstavcích je upravena rozluka manželství, kdy § 13 uvedeného zákona stanoví řadu důvodů, pro které „o rozluku každého manželství žalovati lze“.

1. 1. 1950 nabyl účinnosti zák. č. 265/1949 Sb. – zákon o právu rodinném⁹. Manželství vznikalo na základě souhlasného prohlášení manželů o vstupu do manželství před příslušným národním výborem, byly zjednodušeny podmínky pro vznik platného

---

¹ Zák. č. 94/1963 Sb., zákon o rodině, ve znění pozdějších předpisů

² Listina základních práv a svobod (Usnesení předsednictva č. 2/1993 Sb.)

³ Úmluva o právech dítěte - Sdělení č. 104/1991 Sb. federálního ministerstva zahraničních věcí

⁴ Zák. 91/1998 Sb. novela Zákona o rodině

⁵ Zák. 359/1999 Sb., zákon o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů

⁶ Evropská úmluva o výkonu práv dětí (sdělení MZV č. 54/2001 Sb. m. s.)

⁷ Sdělení ministerstva zahraničních věcí 91/2005 Sb. m. s. Úmluva o právech dítěte

⁸ Zák. č. 320/1919 Sb. tzv. Manželská novela

⁹ Zák. 265/1949 Sb. zákon o právu rodinném

manželství. Byl zrušen institut moci otcovské a oba rodiče měli nad dětmi moc rodičovskou. V tomto zákoně je již výslovně uvedeno v: „§ 55 – rodičovská moc náleží oběma rodičům. § 32 – ustanovení, jímž se rozhodnutí o rozvodu manželství rodičů nezletilého dítěte, nelze vydat, dokud nejsou pro dobu po rozvodu upravena práva a povinnosti rodičů stran dítěte a jeho majetku.“¹⁰ Ale ani v zákoně o právu rodinném se kromě § 62, podle kterého: „**vyžaduje-li to zájem dítěte, zakáže soud rodičům zbaveným moci rodičovské s dítětem se stýkat**“¹¹, neuvádí žádná konkrétní úprava styku mezi rodiči a dětmi

Teprve zákon o rodině č. 94/1963 Sb. ze dne 4. prosince 1963 se v § 27 konkrétně úpravou styku zabývá:

- 1) odst. „dohoda o styku rodičů s dítětem nepotřebuje schválení soudu
- 2) odst. soud však styk rodičů s dítětem upraví, vyžaduje-li to zájem na jeho výchově
- 3) odst. jestliže je to nutné v zájmu zdraví dítěte, soud styk dítěte s rodičem omezí nebo jej i zakáže.“¹²

Již ve výkladu zákona o rodině je M. Shillerem k základním článkům uvedeno, že: „zákon vychází ze zásady, dle které se rozvádějící manželé v převážné většině případů sami o svém styku s nezletilým dítětem dohodnou. V takovém případě není třeba, aby dohoda byla schvalována, a aby její obsah tvořil část rozhodnutí o rozvodu. Podle § 27 odst. 2) pokud to vyžaduje zájem dítěte a rodiče neprojeví vůli se dohodnout nebo by dohoda rodičů o styku ohrožovala nějakým způsobem zdraví dítěte, soud podrobnosti styku nezletilce s rodiči upraví. Podle § 27 odst. 3) nemusí soud úpravu styku vůbec dovolit, potom se jedná o zákaz styku.“¹³

V komentáři je dále uvedeno, že „takové rozhodnutí soudu je opatřením výjimečným, které předpokládá, že soud měl k takovému postupu podklady a rozhodl na základě posudků znalců, dětských lékařů, psychiatrů apod. Při vydání svého rozhodnutí je soud povinen chránit všemožně zdraví dítěte, například před neurotizací. V krajním případě může totiž dojít k takovému stavu, že dítě musí být ke styku s druhým rodičem nuceno, brání se návštěvám u druhého rodiče, má stavy úzkosti

---

¹⁰ Zák. č. 265/1949 Sb., zákon o právu rodinném

¹¹ tamtéž

¹² Zák. č. 94/1963 Sb. zákon o rodině

¹³ Schiller M. Zákon o rodině, Orbis-Praha, 1964:s. 53

před ním apod. Soud se pak musí - opět za pomoci znalců-odborníků přesvědčit, zda třeba sama matka z osobní nevraživosti, ba i z nenávisti vůči bývalému manželů /otci dítěte/ nezletilého proti otci nepopouzí, a zda sama tak popřípadě nevyvolává stav, že zdraví dítěte je ohroženo nikoli stykem s otcem, ale chováním matky. I v takovém případě je soud povinen učinit vhodné výchovné opatření chránící zájem dítěte před osobními zájmy některého z rodičů.“¹⁴

I když autoři uvedeného komentáře neznali v roce 1964 termín syndrom zavrženého rodiče, domnívám se, že jej v uvedených řádcích popsali poměrně výstižně.

Při dodržení časové posloupnosti uvedení přehledu nejdůležitějších právních předpisů týkajících se vývoje úpravy styku rodičů s dětmi je nutné uvést Listinu základních práv a svobod (Usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb.) a Úmluvu o právech dítěte (Sdělení MZV č. 104/1991 Sb.). Z Listiny základních práv a svobod je s úpravou styku rodičů s dětmi vázán: **„čl. 10 odst. 2), podle kterého každý má právo na ochranu před neoprávněným zasahováním do soukromého a rodinného života a čl. 32 odst. 4) péče o děti a jejich výchova je právem rodičů, děti mají právo na rodičovskou výchovu a péči.** Práva mohou být omezena a nezletilé děti mohou být odloučeny proti jejich vůli jen rozhodnutím soudu na základě zákona.“¹⁵

Samotná Úmluva o právech dítěte je také podkladem pro naši právní úpravu - velkou novelu zákona o rodině. Podle této Úmluvy je „rodina vnímána jako základní jednotkou společnosti a přirozené prostředí pro růst a blaho všech svých členů a zejména dětí, která musí mít nárok na potřebnou ochranu a takovou pomoc, aby mohla beze zbytku plnit svou úlohu v společnosti“... **„Dítě v zájmu plného a harmonického rozvoje osobnosti by mělo vyrůstat v rodinném prostředí, atmosféře štěstí, lásky a porozumění.“**¹⁶

Podle **čl. 3 odst. 1) „zájem dítěte musí být předním hlediskem při jakékoli činnosti týkající se dětí, ať už uskutečňované veřejnými nebo soukromými zařízeními sociální péče, soudy, správními nebo zákonodárními orgány.“**¹⁷

¹⁴ Schiller M., Zákon o rodině, Orbis-Praha, 1964: s. 54

¹⁵ Listina základních práv a svobod (Usnesení předsednictva ČNR č. 2/93 Sb.)

¹⁶ Úmluva o právech dítěte, sdělení č. 104/1991 Sb., Holub M., Nová H., Sladká-Hyklová J., Zákon o rodině, komentář a předpisy související, Linde Praha, a.s., 2007:s. 652

¹⁷ tamtéž

Podle čl. 3 odst. 2) státy, které jsou smluvní stranou Úmluvy, se zavazují: „**zajistit dítěti takovou ochranu a péči, jaká je nezbytná pro jeho blaho, přičemž berou ohled na práva a povinnosti jeho rodičů**, zákonných zástupců nebo jiných jednotlivců právně za něho odpovědných, a činí pro to všechna potřebná zákonodárná a správní opatření.“¹⁸

Čl. 12 odst. 1) a 2) Úmluvy jinými slovy, ale v podstatě ve stejném významu byly později podkladem pro par. 31 odst. 3 zákona č.94/1963 Sb. ve znění pozdějších předpisů.

Čl. 12 odst. 1) Úmluvy uvádí: „Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, zabezpečují dítěti, které je schopno formulovat své vlastní názory, právo tyto názory svobodně vyjadřovat ve všech záležitostech, které se dotýkají, přičemž se názorům dítěte musí věnovat patřičná pozornost odpovídající jeho věku a úrovni.“¹⁹

Čl. 12 odst. 2) „za tímto účelem se dítěti zejména poskytuje možnost, aby bylo vyslyšeno v každém soudním nebo správním řízení, které se jej dotýká, a to buď přímo, nebo prostřednictvím zástupce anebo příslušného orgánu, přičemž způsob slyšení musí být v souladu s procedurálními pravidly vnitrostátního zákonodárství.“²⁰

Takřka shodný s uvedenými články úmluvy je již uvedený § 31 odst. 3) zákona o rodině, který zní: „Dítě, které je schopno s ohledem na stupeň svého vývoje vytvořit si vlastní názor a posoudit dosah opatření jeho se týkajících, má právo obdržet potřebné informace a svobodně se vyjadřovat ke všem rozhodnutím rodičů týkajících se podstatných záležitostí jeho osoby a být slyšeno v každém řízení, v němž se o takových záležitostech rozhoduje.“²¹

Pro řešení konfliktů mezi rodiči považují za velmi důležitý, ale rodiči často opomíjený čl. 18 Úmluvy, podle kterého v odst. 1) „Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, naloží veškeré úsilí k tomu, aby byla uznána zásada, že oba rodiče mají společnou odpovědnost za výchovu a vývoj dítěte. **Rodiče, nebo v odpovídajících**

¹⁸ Úmluva o právech dítěte, sdělení č. 10401991 Sb. Holub M., Nová H., Sladká Hyklová, Zákon o rodině, komentář a předpisy související, Linde Praha, a.s. 2007: s. 654

¹⁹ tamtéž

²⁰ tamtéž

²¹ Zák. 94/1963 Sb. zákon o rodině ve znění pozdějších předpisů

případech zákonní zástupci, mají prvotní odpovědnost za výchovu a vývoj dítěte. Základním smyslem jejich péče musí přitom být zájem dítěte.“²²

Od roku 1964 zůstával zákon o rodině v nezměněné podobě. Až zákonem č. 132/1982 Sb.²³ a zák. č. 234/1992 Sb.²⁴ došlo k určitým úpravám platného zákona o rodině, jednalo se však jen o menší úpravy. Novela z roku 1992 se zabývala státními a církevními sňatky, ale až do „velké novely“ zákona o rodině v roce 1998²⁵ se samotná úprava styku rodičů s dětmi nijak nemění. Společně se zákonem o rodině, řeší úpravu styku rodičů s dětmi také zák. č. 99/1963 Sb. občanský soudní řád, zejména § 272, § 273 občanského soudního řádu²⁶, o kterých se podrobněji zmíním v dalších odstavcích.

1.2. Vývoj v úpravě styku rodičů s dětmi po roce 1998

Novela zákona o rodině č. 91/1998 Sb. posunula nejen zákonnou úpravu styku rodičů s dětmi na vyšší úroveň. Došlo k podstatné změně v § 26, kde v odst. 2): „je dána možnost společné, popřípadě střídavé výchovy rodičů, je-li to v zájmu dítěte a budou-li tak lépe zajištěny jeho potřeby.“²⁷

Co zůstalo zcela beze změny je v § 27 odst. 1) „dohoda o styku rodičů s dítětem nepotřebuje schválení soudu.“²⁸ Zcela nově byl upraven § 27 odst. 2), který průlomově uvádí: „soud však styk rodičů s dítětem upraví, vyžaduje-li to zájem na jeho výchově a poměry v rodině. **Bránění oprávněnému rodiči ve styku s dítětem pokud je opakovaně bezdůvodné, je považováno za změnu poměrů, vyžadující nové rozhodnutí o výchovném prostředí.**“²⁹

K této novele se vyjadřuje JUDr. H. Nová následovně: „Toto ustanovení je často mylně vykládáno jako povinnost soudu rozhodnout v takovém případě o změně

---

²² Úmluva o právech dítěte, sdělení č. 104/1991 Sb. Holub M., Nová H. Sladká Hyklová J. Zákon o rodině, komentář a předpisy související, Linde Praha, a.s. 2007:s. 657

²³ Zák. č. 132/1982 Sb. novela zákona o rodině, zák. č. 94/1963 Sb. ve znění pozdějších předpisů

²⁴ Zák. č. 234/1992 Sb. novela zákona o rodině, zák. č. 94/1963 Sb. ve znění pozdějších předpisů

²⁵ Zák. č. 91/1998 Sb. novela zákona o rodině, zák. č. 94/1963 Sb. ve znění pozdějších předpisů

²⁶ Zák. č. 99/1963 Sb. občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

²⁷ Zák. č. 91/1998 Sb. novela zákona o rodině, zák. 94/1963 Sb. ve znění pozdějších předpisů

²⁸ tamtéž

²⁹ tamtéž

výchovy. Nikdy však nesmí být rozhodnutí soudu v rozporu s nejlepším zájmem dítěte, a je tedy nutné na straně jedné posuzovat negativní působení absence styku s druhým rodičem, na straně druhé však i negativní působení změny výchovného prostředí, změny školy, přátel, mimoškolních aktivit, odloučení dítěte od osob, k nimž má vřelé citové vazby, změny často celého způsobu života.³⁰ JUDr. Nová dále varuje před jednoznačnými úsudky: „nebot’ všichni, tedy rodiče, jejich právní zástupci, sociální pracovníci, pracovníci nestátních institucí a především soudci by si měli být vědomi toho, že každé takové rozhodnutí, které bylo vydáno v rozporu s přáním samotného dítěte, může mít pro další život dítěte nedozírné, často fatální následky.“³¹

V § 27 odst. 3) „na rozdíl od úpravy z roku 1964 není uveden zájem zdraví dítěte, ale zájem dítěte jako takový.“³² Nově je v § 27 odst. 4) uvedeno: „vyžaduje-li to zájem dítěte a poměry v rodině může soud upravit styk dítěte s prarodiči a sourozenci.“³³

Také novela občanského soudního řádu, zejména změna § 273 odst. 1, kterou byla výše možné pokuty při neplnění soudního rozhodnutí nebo soudem schválenou dohodou o výchově dětí, popřípadě o úpravě styku s nimi **zvýšena až na částku 50 000,-Kč**³⁴, je podstatným důvodem změn ve vymáhání úpravy styku rodičem, který nemá dítě svěřené ve své výchově.

Novým nástrojem, který může účelně napomáhat při řešení úpravy styku mezi rodiči a dětmi je úprava daná v o.s.ř. § 273 odst. 2 písmeno a) i b), ve kterých se uvádí: je-li to účelné, může **soud**:

a) „tomu, kdo neplní dobrovolně soudní rozhodnutí nebo soudem schválenou dohodu o výchově nezletilých dětí, popřípadě o úpravě styku s nimi anebo rozhodnutí o navrácení dítěte, **uložit na dobu nejvýše 3 měsíců účast na mimosoudním smířčím nebo mediačním jednání nebo na rodinné nebo jiné vhodné terapii.**

b) nejsou-li dány podmínky pro změnu rozhodnutí podle § 163 odst. 2) stanovit **plán navykacího režimu**, je-li to v zájmu dítěte. Plán se stanoví tak, aby byl umožněn postupný kontakt dítěte s osobou oprávněnou ke styku s ním. Soud zpravidla před

³⁰ Nová H. Právo a rodina 8/2008 10. ročník, Linde s.r.o.

³¹ tamtéž

³² Zák. 94/1963 Sb. zákon o rodině ve znění pozdějších předpisů

³³ tamtéž

³⁴ Zák. č. 99/1963, občanský soudní řád ve znění pozdějších předpisů

stanovením plánu opatří odborné vyjádření o vhodnosti, obsahu, rozsahu a době trvání. Výkonem kontroly plnění plánu soud pověří vhodnou osobu nebo zařízení, neprovádí-li soud výkon kontroly přímo. Shledá-li soud porušování plánu některým z účastníků řízení, které má vliv na účel navykacího režimu, nebo dospěje – li k závěru, že navykací režim neplní svůj účel, přistoupí k výkonu rozhodnutí podle odstavce 3.³⁵

§273 odst. 3 o.s.ř. zní: „zůstane-li postup soudu podle odstavců 1 a 2 bezvýsledný, nařídí soud výkon rozhodnutí odnětím dítěte proti tomu, u koho podle rozhodnutí nebo dohody nemá být, a jeho předání tomu, komu bylo podle rozhodnutí nebo dohody svěřeno nebo má být navraceno, anebo tomu, komu rozhodnutí nebo dohoda přiznávají právo na styk s dítětem po omezenou dobu.“³⁶

Ne všechny novely se do praxe zavádějí jednoduše. S nařízením pokut se v praxi zatím nesečkávám příliš často. Pokuty se nařizují na základě oznámení rodiče, kterému je ve styku bráněno. Před nařízením pokuty soud žádá OSPOD o podání zprávy, jak již bylo ve věci postupováno, do jaké míry rodiče jsou schopni komunikace, jaká jsou stanoviska rodičů a podle věku dítěte také jejich stanovisko a přání.

S maximální výší pokuty, která byla uložena, jsem se setkala ve výši 20 000,- Kč. Jednalo se o matku, která neplnila rozhodnutí soudu a nedocházela s dítětem do krizového centra, kde se měl otec s dítětem jednou týdně na 2 hod. stýkat. Je pravdou, že rodiče, kteří brání ve styku druhému z rodičů, se většinou zaleknou výše pokuty. Nejsou ale výjimkou rodiče, kteří neopomenou dítě seznámit s tím, „když s ním /s ní/ nepůjdeš, budu muset platit pokutu.“... „Nemůžu ti koupit novou bundu, protože jemu/jí/ musím zaplatit pokutu.“ Rodič, který se tak chce domoci svého práva, je očích dítěte postaven do role vyděrače, který chce rodiče s dítětem okrást. Je i na nás sociálních pracovnících vysvětlit dětem, že taková skutečnost není.³⁷

Stále častěji využívanou novinkou, kterou obsahují soudní rozhodnutí, pokud rodiče nejsou schopni se dohodnout, je nařízení o účasti na terapii. V uvedených kasuistikách chci popsat případ, kdy nařízená terapie skutečně pomohla do té míry, že dnes se syn s otcem stýká dokonce nad rámec soudního rozhodnutí, ale naopak i případ, kdy terapii

---

³⁵ Zák. č. 99/1963 Sb. občanský soudní řád ve znění pozdějších předpisů

³⁶ tamtéž

³⁷ Poznatky autorky z praxe

nařídil jak Městský soud, tak i za další dva roky Krajský soud bez viditelných výsledků a nařízená terapie slouží spíše k oddalování konečného rozhodnutí.

Po roce 1998 kromě změn v zákoně o rodině vznikaly a byly přijímány i další zákony a úmluvy, které mají podstatný vliv na úpravu styku rodičů s dětmi, i když se některé z nich přímo o úpravě styku nezmiňují, ale při řešení konfliktů mezi rodiči se bez nich nelze obejít.

Řešení sporů týkající se úpravy styku napomáhá samozřejmě i zákon 359/1999 o sociálně-právní ochraně dětí, a to zejména § 8 odst. 2) a odst. 3), ve kterých se v odst. 2) uvádí: **„Dítě, které je schopno zformulovat své vlastní názory, má právo pro účely sociálně-právní ochrany tyto názory svobodně vyjadřovat při projednávání všech záležitostí, které se ho dotýkají, a to i bez přítomnosti rodičů nebo jiných osob odpovědných za jeho výchovu.** Vyjádření dítěte se při projednávání všech záležitostí týkajících se jeho osoby věnuje náležitá pozornost odpovídající jeho věku a rozumové vyspělosti. Při své činnosti bere orgán sociálně-právní ochrany v úvahu přání a pocity dítěte s přihlédnutím k jeho věku a vývoji tak, aby nedošlo k ohrožení nebo narušení jeho citového a psychického vývoje.“³⁸

V odst. 3) dále uvádí: „Dítě, které je schopno s ohledem na svůj věk a rozumovou vyspělost posoudit dosah a význam rozhodnutí vyplývajících ze soudního nebo správního řízení, kterého je účastníkem nebo jde-li o jiné rozhodnutí vztahující se k jeho osobě, obdrží od orgánu sociálně-právní ochrany informace o všech závažných věcech jeho osoby se týkajících.“³⁹

Ze zákona 359/1999 nelze vynechat pro účely řešení úpravy styku rodičů s dětmi ani § 12 odst. 1) písm. b) podle kterého: „Obecní úřad obce s rozšířenou působností může **uložit rodičům povinnost využít pomoc odborného poradenského zařízení,** pokud rodiče nejsou schopni řešit problémy spojené s výchovou dítěte bez odborné poradenské pomoci, zejména při sporech o úpravě výchovy dítěte nebo úpravě styku s dítětem.“⁴⁰

---

³⁸ Zák. 359/1999 Sb. zákon o sociálně právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů

³⁹ Zák. 359/1999 Sb. zákon o sociálně právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů

⁴⁰ tamtéž

Opomenout nelze ani Evropskou úmluvu o výkonu práv dětí (Sdělení MZV č. 54/2001 Sb. m. s.), kde se v preambuli uvádí, že: „v případě sporu je žádoucí, aby se rodina pokusila dospět k dohodě před tím, než je záležitost podána k soudu.“⁴¹ V dalších článcích této Úmluvy je zmiňován rozsah působnosti a účel Úmluvy, procesní práva dítěte, právo na informace a na vyjádření názoru v řízení, v čl. 7 je výslovně uvedena **povinnost rychlého projednání věci**.⁴²

Jako poslední úpravu, která významně řeší úpravu styku rodičů s dětmi, bych chtěla uvést Úmluvu o styku s dětmi, ke které Česká republika přistoupila ve Štrasburku v květnu 2003. Tuto úmluvu ratifikovala Česká republika pod č. 91/2005 Sb. I když tato úprava řeší úpravu styku rodičů s dětmi v mezinárodních sporech, jednotlivé články zcela přesně definují pojem „styk“. V čl. 4 je formulován styk mezi dítětem a jeho rodiči, v čl. 6 právo dítěte na informaci, konzultaci a vyjádření vlastního názoru. V čl. 10 Úmluvy jsou nově stanoveny ochranné nástroje a záruky v oblasti styku s dítětem, pokud tato osoba odmítá plnit rozhodnutí upravující styk s dítětem.⁴³

Podle výčtu změn v zákonech a vzniku nových zákonů a úmluv, kde jsem jako hranici vzala zásadní novelu zákona o rodině 91/1998 Sb., je zřejmé, jaká pozornost je úpravě styku rodičů s dětmi věnována.

Ze své praxe mohu potvrdit, že veškeré uvedené změny pomáhají ke zlepšení řešení problematických úprav styku. Pokud mohu srovnat spory řešené na OSPOD v letech, kdy jsem nastoupila na oddělení péče o děti v roce 1993 a nyní, mají rodiče, kterým není dítě svěřeno přece jen větší šanci uspět a domoci se svých práv. Před několika lety nebylo výjimkou, pokud matka opakovaně předkládala jednou za 14 dní potvrzení od lékaře o nemoci dítěte, že otec dítě neviděl několik měsíců. A to i přes domluvy matce a požadavky odborného lékařského vyšetření. Dnes se prosazuje varianta, aby si otec vzal na víkend třeba i nemocné dítě, pokud nemá vysoké horečky nebo infekční nemoc. Paradoxně může vzniknout situace, se kterou jsem se nedávno setkala, kdy otec si nemocné dítě skutečně převzal, a po několika hodinách telefonoval matce, aby si dítě vzala zpět, že nemocné dítě nechce...⁴⁴ Změnami a vývojem procházejí nejen

---

⁴¹ Evropská úmluva o výkonu práv dětí (sdělení MZV č. 54/2001 Sb. m. s.)

⁴² tamtéž

⁴³ Úmluva o styku s dětmi (sdělení MZV č. 91/2005 Sb. m. s.)

⁴⁴ Poznatky autorky z praxe

zákony, ale i myšlení a názory těch osob a institucí, kteří se v dané problematice pohybují, o čemž svědčí informovanost klientů, ale i diskuse odborníků, jak z oblasti práva, tak i psychologie. Shoda v závěrech, zda umožnit rodiči styk s dítětem za každou cenu i přes jeho nechuť dosud neexistuje.

Skutečně za největší změnu v zákonné úpravě styku rodičů s dětmi považují možnost společných terapií rodičů s dětmi a nařízení úpravy styku v krizových centrech tzv. asistovaná setkání, kde má rodič, i když omezenou možnost, ale přece jen možnost se s dítětem vidět.⁴⁵

1.3. Úprava styku rodičů s dětmi v zemích EU /Německo, Rakousko, Itálie/

Pro ilustraci uvádím, jak je úprava styku rodičů s dětmi ošetřena v některých zemích Evropské Unie.

1.3.1. Úprava styku rodičů s dětmi - Německo

V Německu je úprava styku rodičů s dětmi upravena v §1684 občanského zákoníku (Bürgerliches Gesetzbuch), kde je konkrétně uvedeno v odst. 1) dítě má právo na styk s oběma rodiči, **každý rodič je povinen a oprávněn se stýkat s dítětem**, odst. 2) **rodiče jsou povinni upustit od čehokoliv, co by ovlivňovalo vztah dítěte k druhému rodiči nebo ztěžovalo výchovu.**

odst. 3) rodinný soud může rozhodnout o rozsahu práva na styk a blíže upravit jeho výkon i vůči třetím osobám. Pomocí nařízení může zúčastněné přimět k dodržování povinností stanovených v odst. 2. Pokud jsou povinnosti podle odstavce 2 dlouhodobě nebo opakovaně vážně porušovány, může rodinný soud nařídit opatrovnictví pro provádění styku. Opatrovnictví pro styk zahrnuje právo požadovat vydání dítěte pro realizaci styku a určit místo pobytu pro trvání styku. Toto nařízení je časově omezené. I v německém občanském zákoníku je dána možnost úpravy styku za účasti třetí osoby, úprava styku může být také omezena nebo zcela vyloučena, pokud je ohroženo blaho dítěte.⁴⁶

---

⁴⁵ Poznatky autorky z praxe

⁴⁶ Informace podané po konzultacích Úřadem pro mezinárodně-právní ochranu dětí v Brně

Na této úpravě mě zaujalo, že rodič je nejen oprávněn, ale i povinen se s dítětem stýkat. Nedovedu si ale představit, jakým způsobem je tato povinnost vymahatelná. Zkoušela jsem k této problematice získat bližší informace, ale ani na Úřadu mezinárodně-právní ochrany dětí neměli s otázkou vymáhání povinnosti úpravy styku zkušenosti. V běžné praxi si skutečně neumím představit povinnost úpravy styku, ale za zamýšlení by možná stála myšlenka nejen práva na úpravu styku, ale i povinnosti, a to např. v případech u postižených nebo vážně nemocných dětí. Možnost vidět rodiče, se kterým není v běžném kontaktu, by mohlo mít příznivý vliv na zdravotní stav nemocného dítěte a přitom rodič o styk sám zájem neprojevuje. Zřejmě by se našly možnosti, jak rodiče ke styku s dítětem přinutit, ale jak jej přinutit k tomu, aby se dítěti i věnoval a dal mu najevo svůj zájem, starost a lásku, na to žádné zákony nepomohou. Je pravdou, že poměrně často se maminky, a to opravdu jen maminky zajímají o to, zda lze stanovit otcí, aby dítě alespoň navštívil. Jde o ty případy, kdy otec opakovaně slíbí, že za dítětem přijde, dítě čeká, těší se, ale otec se pak ani neozve.⁴⁷

1.3.2. Úprava styku rodičů s dětmi – Rakousko

V Rakousku je otázka styku mezi dítětem a rodičem, který s ním nežije ve společné domácnosti upravena v ustanovení § 148 obecného občanského zákoníku (Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch-ABGB). Podle tohoto zákona nežije-li jeden z rodičů s dítětem ve společné domácnosti, pak mají dítě a tento rodič právo se osobně stýkat. Výkon tohoto práva by si měli souhlasně upravit rodič a dítě. Pokud není dosaženo takové dohody, pak upraví soud na návrh dítěte nebo jednoho z rodičů výkon tohoto práva po zohlednění potřeb a přání dítěte způsobem přiměřeným blahu dítěte. **Upravena je také povinnost rodiče nevykonávat ve vztahu k dítěti žádné aktivity, které by ovlivňovaly nebo komplikovaly jeho vztah k dalším osobám.** Pokud rodič neplní povinnosti plynoucí z tohoto ustanovení, může mu soud výkon práva na osobní styk omezit nebo zakázat.⁴⁸

1.3.3. Úprava styku rodičů s dětmi - Itálie

---

⁴⁷ Osobní názor autorky na základě praxe

⁴⁸ Informace podané po konzultaci Úřadem pro mezinárodně-právní ochranu dětí v Brně

V Itálii byl vztah rodičů k dětem upraven nedávnou reformou zákona o rodině. Úprava styku rodičů s dětmi je upravena v zákoně č. 54 z 8. února. 2006 o dělené péči, kterou modifikoval čl. 155 Italského občanského zákoníku. Podle čl. 155...**také v případě rozluky rodičů, nezletilé dítě má právo na udržení vyváženého a nepřetržitého vztahu s oběma rodiči, právo na péči výchovu a vzdělání od obou a právo na zdravé uchovávání vztahů s rodinou jakéhokoli stupně.** Zákon ještě dnes rozlišuje mezi manželskými a nemanželskými dětmi, avšak práva a povinnosti rodičů jak k dětem manželským, tak narozeným mimo něj, jsou na stejné úrovni. Toto právo zaručuje čl. 30 Ústavy.

Před platností zákona č. 54 z roku 2006 platilo pravidlo „výlučné péče“, které omezovalo výkon rodičovské odpovědnosti jednoho rodiče (rodiče, kterému nebylo dítě svěřeno). Platila výjimka spočívající ve „společné péči“, aplikována v případech, kdy o to požádali oba rodiče. Vstupem v platnost nového, výše uvedeného zákona, byla zavedena možnost a právo dětí pokračovat v žití s jakýmkoli z rodičů a udržet si tak zdravý styk s oběma rodiči, přestože tito již spolu nežijí. Předpis zásadním způsobem mění úpravu týkající se výkonu rodičovské zodpovědnosti, a to z výlučné péče na tzv. princip „dvojrodičovství“ (bigenitorialita). To znamená, že po osobní rozluce rodičů nenásleduje nutně, jako tomu bylo v předchozí právní úpravě, svěření dítěte do výlučné péče jednoho z rodičů.

Uvedená právní reforma není však vhodná k tomu, aby sama vytvořila zásadní změny v chování rodičů. Zákon tak předpokládá zavedení osoby mediátora, jež by měl pomoci rodičům v komunikaci a realizaci nejlepšího zájmu dítěte. V Itálii však zákon není důsledně aplikován všemi soudy nebo je aplikován jen formálně a soudy tak pokračují v dodržování předchozí, ustálené judikatury. U italských soudů existuje široká interpretace, jednoduše svěří nezletilé dítě do výlučné péče pouze jednoho z rodičů, což právě platný zákon vůbec nepředpokládá. V mnoha případech je dítě svěřeno do péče matky s tím, že rodičovská zodpovědnost musí být vykonávána společným způsobem. Vlastně to znamená, že otcí je zaručena možnost být se svými dětmi určité dny v týdnu nebo jsou stanovena určitá období v roce.⁴⁹

---

⁴⁹ Převzato a uvedeno po konzultaci a překladu z italštiny od Mgr. Niny Rydlové, Studio Legace de Capoa eAss

1.4. Dílčí závěr

V první kapitole jsem se snažila ukázat, že úpravu styku rodičů s dětmi řeší řada zákonů, i když některé na první pohled s úpravou styku přímo nesouvisí. Množství nově vznikajících zákonů a úmluv svědčí o tom, jak je problematika závažná a aktuální. Nevěnovala jsem se blíže zákonům, které výhradně upravují styk rodičů s dětmi, kde funguje zahraniční prvek. Domnívám se, že problematika přeshraničního styku s dětmi je tak obsáhlá, že by byla tématem další bakalářské práce. Uvedení příkladů úprav styku v některých okolních zemích je jen ilustrací toho, že vztahy rodičů a dětí a řešení těchto vztahů není jen záležitostí České republiky.

2. Úprava styku rodičů s dětmi v praxi

V další části bakalářské práce se chci zabývat tím, co nastane po rozchodu rodičů dětí, tedy nejen manželů, ale i nesezdaných partnerů, a to z pohledu všech, kterých se rozchod týká. Za rozchod v tomto případě považuji i ten případ, kdy rodiče dítěte spolu nikdy nevedli společnou domácnost. V jednotlivých částech kapitoly se pokusím popsat, jak rozchod a s tím související další kontakty rodičů a dětí prožívají jednotliví účastníci. Součástí kapitoly je i diskutovaný syndrom zavrženého rodiče a na závěr bych chtěla uvést aktuálně medializované téma střídavé výchovy, jako možného hlediska řešení konfliktů při úpravě styku

2.1. Zahájení řízení o úpravě styku

Z pozice sociálního pracovníka je s rodiči navázán kontakt většinou po té, co obdržíme na OSPOD ze soudu ustanovení kolizního opatrovníka a návrh na výkon rodičovské zodpovědnosti s termínem jednání. Stále častěji se ale na nás obracejí rodiče dětí ještě před podáním návrhu k soudu, žádají o radu nebo se přímo domlouváme na sepsání návrhu, a to jak na svěřeni dítěte do výchovy nebo na úpravu styku. Ze samotné komunikace s rodičem nebo po přečtení návrhu se dá předpokládat, zda jsou rodiče schopni se dohodnout, a to jak na svěřeni dítěte nebo i na úpravě styku. Při prvním kontaktu jsou rodičům poskytnuty informace o jejich právech a povinnostech vůči dítěti a vůči sobě navzájem, se zdůrazněním, že přesto že se rozcházejí jako partneři, rodiči zůstávají a právo společně dítě vychovávat i po rozvodu je především právem jejich dítěte.⁵⁰

Rodiče, zejména svobodné, mladé maminky reagují někdy překvapeně, zaskočeně a nedůvěřivě, neboť se domnívají, že pokud se rozejdou s partnerem, který je otcem dítěte, tak kromě pravidelných plateb výživného je již nebude s otcem dítěte nic vázat. Zejména jde o případy, kdy rodiče dítěte spolu vůbec nežili, případně se jednalo o náhodnou známost. Není výjimkou, pokud maminka po té, co se jí dostane informace, že otec má právo se s dítětem stýkat a podílet se na jeho výchově, chce otce „okamžitě

---

⁵⁰ Poznatky autorky z praxe

vyškrtnout z rodného listu“ a je překvapena, že taková možnost není. Je ale docela pochopitelné, že maminka se nedokáže smířit s tím, že by se měl s „jejím“ dítětem stýkat někdo, s kým ona sama ani nežila, v tom horším případě jej jen několikrát v životě viděla.⁵¹

Naštěstí těchto případů není mnoho, a pokud k nim dojde, tak samotný otec velký zájem o dítě nejeví, a když tak pouze proto „když už musím platit, chci ho/nebo ji/ taky vidět“. Po zkušenostech vím, že tyto snahy netrávají nijak dlouho a zájem těchto tatínků brzy opadne. V tom lepším případě skutečně zůstane jen u placení výživného a ani to ne vždy.

Jsou ale samozřejmě rodiče, kteří neuzavřeli manželství, ale vedli společnou domácnost a po rozchodu se dostávají do stejné situace, jako rodiče, kteří se chtějí rozvést. To znamená, že musí řešit otázku svěřeni dítěte do výchovy jednoho z nich i úpravu styku. Mohlo by se nabízet, že nesezdání rodiče se lépe domluví, protože není řešeno před soudem a na OSPOD tolik případů nezletilých dětí rodičů mimo manželství, ale bylo by to zřejmě zavádějící. Rodiče dětí, kteří neuzavřeli manželství, a dojde mezi nimi k dohodě, se nemusí před soudem ani na OSPOD vůbec objevit. Je ale pravdou, že v uplynulých letech bylo požadováno i od rodičů, kteří byli schopni se dohodnout, aby jejich dohoda byla schválena soudem. Jednalo se o případy, kdy rozsudek soudu byl podkladem pro výplatu sociálních dávek. V současné době na dávky sociální podpory dosáhne jen velmi malý počet maminek a tato varianta takřka odpadá⁵².

2. 2. Přístupy rodičů k úpravě styku

Zákon o rodině č. 94/1963 Sb. ve znění pozdějších předpisů § 27 odst. 1) „**Dohoda o styku rodičů s dítětem nepotřebuje schválení soudu**“⁵³. **Pokud jsou rodiče schopni a ochotni uzavřít dohodu o styku s dítětem, je to ku prospěchu nejen jim, ale hlavně jejich dítěti, vždyť** ať už je důvod rozchodu jakýkoliv, dítě za něj opravdu nemůže a je, až na výjimky v jeho zájmu s rodičem, se kterým nežije, se pravidelně

---

⁵¹ Poznatky autorky z praxe

⁵² Poznatky autorky z praxe

⁵³ Zák. 94/1963 Sb. zákon o rodině, ve znění pozdějších předpisů

stýkat. Docela běžně soud schvaluje i dohody o úpravě styku, kdy sice se rodiče dohodnou, ale schválení dohody je pro ně jakousi pojistkou pro případ, že by nastaly nějaké komplikace.

Zákon o rodině č. 94/1963 Sb. ve znění pozdějších předpisů § 27 odst. 2) „**Soud však styk rodičů s dítětem upraví, vyžaduje li to zájem na jeho výchově a poměry v rodině.**“⁵⁴

Jednoduchá věta, o to většinou složitější realizace. Pokud se rodiče dětí na úpravě styku nedohodnou a je nutné styk upravit, může nastat řada variant. Zanedbatelný není ani důvod rozchodu rodičů. Samozřejmě důležitými faktory je věk dítěte, zdravotní stav, vzdálenost bydliště rodičů. O co jednodušší by bylo, kdyby existovala tabulka, kde bychom si našli věk dítěte, vzdálenost bydliště rodičů, bytové poměry a hned bychom vyčetli na jak dlouho a jak často styk rodiče s dítětem upravit. Tak to ale nefunguje. Vliv na průběh dalšího řízení má spousta okolností, jak bude uvedeno v další kapitole /soudy, znalecké posudky, činnost OSPOD/.

Úpravu styku rodičů s dětmi je ve složitějších případech nutné řešit již v průběhu probíhajícího řízení ve věci svěřeni nezletilého dítěte do výchovy jednoho z rodičů, neboť od podání návrhu může uplynout i několik měsíců, než danou věc začne soud řešit sám. **Nejsložitější situace může tedy nastat právě v době, kdy není rozhodnuto o ničem. Není rozhodnuto ani o tom, komu je dítě svěřeno a již vůbec ne o tom, jak se má rodič, který právě dítě u sebe nemá s ním vídat.** Naštěstí není takových případů většina, ale pamatuji boj o dvojčata, která navštěvovala 1. třídu a střídavě trávila dny u toho z rodičů, kdo si je ze školy dříve vyzvedl. Ve škole se ještě dlouho mluvilo o tom, jak v závodním stylu vjela na školní hřiště dvě auta, a rozhodovaly vteřiny, kdo z rodičů si převezme děti po skončení hodiny tělesné výchovy dříve.⁵⁵

Soudy ani v těchto případech nerady nařizují předběžná opatření podle § 76 zák. č. 99/1963 Sb.⁵⁶, zejména pokud je již v dohledné době nařízené ve věci jednání. Předběžná opatření na svěřeni dětí bývají vydána skutečně v závažných případech,

---

⁵⁴ Zák. 94/1963 Sb. zákon o rodině, ve znění pozdějších předpisů

⁵⁵ Poznatky autorky z praxe

⁵⁶ Zák. 99/1963 Sb. občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

kdy hrozí reálné nebezpečí ohrožení života dítěte, případně zavlčení dítěte do ciziny. Předběžná opatření na úpravu styku jsou soudy vydávána přece jen častěji, a to tehdy, pokud je předpoklad, že jednání budou trvat delší dobu a hrozí, že by rodič, který nemá dítě u sebe, ztratil s dítětem veškerý kontakt. Předběžným opatřením může být za určitých okolností styk rodiče s dítětem omezen, v krajním případě i zakázán. Pokud si jeden z rodičů podá návrh na předběžné opatření na úpravu styku ještě v době, kdy není rozhodnuto o svěřeni dítěte do výchovy, obracejí se v některých případech soudci na OSPOD, zda již bylo s rodiči jednáno a do jaké míry je návrh rodiče důvodný.

2. 3. Nezletilé děti po rozchodu rodičů

Děti samotných se rozchod rodičů dotkne vždy, a to i tehdy, pokud se jedná o rozchod po vzájemné domluvě a relativně v klidu, **o to těžší je situace dítěte, kdy se kromě rozchodu rodičů musí vypořádat s tím, že nemá možnost se s jedním z nich vídat tak, jak by chtělo.**

Tomu, jak děti vnímají rozchod rodičů, věnuje pozornost řada autorů. V publikaci T. Nováka a B. Průchové je citován pediatr V. Trnka, podle kterého: „je rozvod pro děti ztráta, se kterou se poměrně dobře vyrovnají, pokud nejsou nikým ovlivňovány a popouzeny a mají pocit bezpečí, doprovázený silnou citovou vazbou alespoň na jednoho z rodičovské dvojice.“⁵⁷

T. Novák a B. Průchová dále popisují vlivy rozchodu rodičů na děti, a to podle věku, kdy může:...

- „u matky dojít k předčasnému porodu, nízké porodní hmotnosti dítěte
- kojenci přímo odrážejí emoční vyladění rodičů
- ve věku od tří do pěti let dítě nechápe rozvod, ale má strach z opuštění rodiči, a pokud některý z rodičů zmizí nebo se objevuje jen sporadicky, mohou vzniknout úzkostné prožitky připomínající pocit viny
- kolem šesti let zátěž daná nástupem do školy se rozvodem rodičů násobí.
- ve věku sedmi až deseti let existuje výrazný pocit ztráty, a to ve srovnání s jinými dětmi, které mají oba rodiče. Ztráta může vyvolávat pocity smutku i agrese

---

⁵⁷ Novák T., Průchová B. Předrozvodové a rozvodové poradenství, Grada Publishing, a.s. 2007, s. 56

- děti ve věku jedenácti až třinácti let již chápou rozvod, mnohdy si uvědomují svoji hodnotu na „rozvodovém trhu“
- ve věku čtrnácti až šestnácti letech je i bez rozvodu v tomto věku obtížné udržet si autoritu a neformální respekt
- v pozdějším věku a v dospělosti může rozvod vyvolávat pocity, někdy i závisť a úzkosti. Problémy dané nedostatečnou zkušeností s obvyklým chováním mužů či žen mohou ovlivnit reaktivitu ve vlastním manželství. Narušený kontakt s jedním nebo dokonce s oběma rodiči může záporně ovlivnit i situaci další generace – vnuků.⁵⁸

Jak ale uvádí M. Vágnerová: **„Výkyvy v dětském chování i prožívání nejsou pouhým důsledkem rozpadu rodiny, ale spíš reakcí na změnu chování nespokojených rodičů.“⁵⁹**

2. 4. Vzájemné reakce rodičů po rozchodu v souvislosti s úpravou styku s dětmi

Pokud tedy již došlo k rozchodu rodičů, kdy se buď jeden z nich již odstěhoval, nebo se odstěhoval rodič s dítětem a druhý z rodičů zůstal v původním bydlišti, pro další vývoj úpravy styku záleží i na tom, jakým způsobem se rodiče rozešli. V uvozovkách ideální je, pokud se rodiče rozešli proto, že si nerozumí, hádají se, mají jiné zájmy, ale žádný z nich nemá dojem, že byl podveden, obelhán, případně okraden. Tam i přes připomínky typu „nedokáže se postarat, uvařit, nechá ho dívat se dlouho na televizi“ může probíhat úprava styku rodiče s dítětem pravidelně a ku prospěchu všech.

Horší ale je, pokud je důvodem rozchodu nová známost některého z rodičů. V případě, že má nový vztah matka a má dítě svěřené do výchovy, v „lepší případě“ má výčitky svědomí, a tak umožní otci, aby se s dítětem stýkal bez větších problémů. Získá tím nejen otec, který má možnost se s dítětem stýkat, ale samozřejmě hlavně samotné dítě. Může se ale také stát, že i když je to matka, která si našla nového partnera, začne bránit otci ve styku s dítětem s představou, že jsou již nová rodina, dítě má „nového“ tatínka, a tak se bude snažit toho „starého“ tatínka odstavit. V této fázi

---

⁵⁸ Novák T. Průchová B., Předrozvodové a rozvodové poradenství, Grada Publishing, a.s. 2007: s. 53, 54, 55

⁵⁹ Vágnerová M. Vývojová psychologie I., nakladatelství Karolinum 2008: s. 277

navrhují maminky změnu příjmení, případně si manžel matky požádá o osvojení dítěte matky.⁶⁰

Nejkritičtější variantou je ta, pokud si najde partnerku otec a partnerka je hlavním důvodem rozchodu rodičů. Za takových okolností, ne každá maminka se dokáže povznést nad svoji „krivdu“ do té míry, že je schopna se na úpravě styku s otcem domluvit nebo alespoň přijmout rozhodnutí soudu a respektovat jej. Existují ale i výjimky. ...Rodiče se rozešli v době, kdy matka byla ve čtvrtém měsíci těhotenství, starší syn měl pět let. Otec sdělil matce, že ji už nemá rád a odstěhoval se k přítelkyni. Po narození druhého syna se otec chtěl začít stýkat i s mladším synem. Matka mu nebránila, naopak nabízela otcí děti návštěvy, vycházky s dětmi, staršího syna si otec bral na celý víkend. Když jsem matku chválila, jak dělá dobře, že otcí ve styku nebrání, rozplakala se, měla otce dětí pořád ráda a věřila, že svým vstřícným chováním dosáhne toho, že se otec dětí k nim vrátí...

Jak mám ale možnost běžně v praxi sledovat, i ze strany otců je možné se setkat s nejrůznějšími přístupy k úpravě styku se svými dětmi. Někteří otcové neprojeví zájem stýkat se s dítětem vůbec, většinou jsou to ti otcové, jak již o nich byla zmínka, kteří s matkou dítěte vůbec nevedli společnou domácnost, a o dítě se nezajímali. Další skupinu tvoří otcové, kteří by se ani s dětmi nestýkali, ale byla to matka, která si našla jiného partnera a prostřednictvím dítěte a dožadování se styku může otec matce znepríjemnit život. Poměrně častý je návrh na úpravu styku podaný otcem v případě, kdy si matka podá návrh na úpravu výživného v očekávání, že matka vezme návrh zpět. Většina otců se ale se svými dětmi chce vídat, trávit s nimi co nejvíce času, chce se podílet na jejich výchově.

Zatím je tedy ještě zcela běžným modelem, kdy děti jsou po rozchodu rodičů svěřeny do výchovy matky a s otcem se děti stýkají buď po vzájemné dohodě, nebo na základě rozsudku soudu. Vždy se ale takové vztahy vzájemně vyvíjejí, a to hlavně v souvislosti s věkem dětí, jejich zájmy. Samozřejmě se obě strany potýkají s problémy. Maminky se někdy nemohou smířit s tím, že se jí dítě vrátilo v neděli večer a má špinavé tepláčky, odřené kolínko, místo teplého oběda s polévkou mělo párek v rohlíku a studenou

---

⁶⁰ Poznatky autorky z praxe

limonádu k tomu. To, že dítě strávilo dobrodružný víkend s tátou, na který by ho maminka sama nikdy nevzala a klučina nebo holčička ještě dlouho budou na víkend vzpomínat, to si maminka většinou neuvědomí. Samozřejmě „všeho s mírou“. Případ, kdy otec – cyklista každý „svůj“ víkend bral na kolo syna, kterého cyklistika nezajímala, a jeho zájmy byly někde zcela jinde. Chlapec musel s otcem jezdit pravidelně o víkendu desítky kilometrů a víkendy byly pro něj vším možným, jen ne přínosem. Než byly soudní spory ukončeny, chlapec dosáhl zletilosti a otce už nechtěl ani vidět...⁶¹

Těch úprav styku rodičů s dětmi, kdy maminka v pátek odpoledne nebo navečer nachystá dítě, předá je tatínkovi, popřeje jim pěkný víkend, sama si během víkendu odpočine nebo zvládne to, na co neměla přes týden čas, v neděli navečer si převezme spokojené dítě od táty, popovídají si o tom, jak víkend strávili, co dělali, jak se měli, je ale stále tak trochu z oblasti sci-fi.

Stále se tedy běžně řeší v pondělní dopoledne na OSPOD, že Honzík neuměl vyjmenovaná slova, i když je měl na víkend sebou, že byl Kubík oblečený moc nebo zase málo, Eliška dostala na oběd to, co jí nechutná, Pepík se vrátil dokonce uřícený a Martinka se dívala se na televizi až do devíti hodin večer, no a ta hrůza, Jirka byl s tátou několik dní o prázdninách pod stanem a nikde tam netekla teplá voda... Jak ráda bych těm maminkám někdy řekla: „No a proč ne? Zeptaly jste se jich, jak se měly, jak se jim to líbilo? Že ten uřícený kluk dal tátovi gól a vůbec si toho odřeného kolena nevšiml, že Kubík při plus dvaceti stupních nepotřebuje šálu a že když spali pod tím stanem, tak měli večer táborák, úplně poprvé v životě?“

Maminkám se snažím alespoň domluvit, snažím se je přesvědčit o tom, že děti si s tatínky užijí zase něco jiného. Zkouším jim vysvětlit, že je těžké pro tátu, který má opravdu své dítě rád, aby po synovi, kterého vidí jednou za 14 dní na víkend, chtěl vynést koš, uklidit pokoj a plnit další běžné povinnosti, které po dítěti maminky požadují. Ne vždy se mi tyto snahy daří.

---

⁶¹ Poznatky autorky z praxe

Je ale pravdou, že děti si často neumí srovnat to, jaké povinnosti jsou po něm požadovány u maminky a jak stráví víkend u otce. U menších dětí se potom maminka může zdát „tou přísnou a někdy protivnou“ a tatínek tím, „co je s ním legrace a je bezva“. „Módní záležitosti“ bývají návrhy, kdy děvčata ve věku 13 – 15 let začnou mít pocit, že si s maminkou nerozumí. Maminka po ní chce, aby se učila, uklízela, nosila slušné oblečení, nikam ji nepustí apod. S tátou si rozumí daleko lépe, určitě to není tím, že po ní nic nechce, chce s ním bydlet, rozumí si i s jeho přítelkyní... Po dohodě nebo i po soudním jednání se dospívající slečna odstěhuje k otci. A nejpozději do roka nastává situace opačná...přítelkyně otce je „děsná“, otec ji nikam nepustí, kamarádka k ní nemůže...

2. 5. Syndrom zavrženého rodiče

I z těchto uvedených případů může vzniknout „Syndrom zavrženého rodiče“, pokud rodič, který má dítě svěřené do výchovy nabude dojmu, že se u druhého rodiče syn nebo dcera cítí spokojeně a v obavě o to, aby dítě nechtělo ke druhému rodiči odejít trvale, začne ve styku s dítětem bránit. Většinou však k bránění ve styku, pokud k němu má dojít, dochází ihned po rozchodu rodičů, a to i v rámci vyřízení si vzájemných účtů. O syndromu zavrženého rodiče se hodně mluví, píše, má své příznivce i odpůrce, probíhají diskuse v České republice i v zahraničí.

Jako první analyzoval příznaky syndromu zavrženého rodiče americký psychiatr R. A. Gardner. Tímto termínem označuje R. A. Gardner proces, kdy: **„dítěti je vůči rodiči vštěpován odpor a kritika, které jsou neoprávněné anebo přehnané“**⁶²

O syndromu zavrženého rodiče se zmiňuje i komentář zákona o rodině k § 27, kde se přímo uvádí: „V souvislosti s problémy, které vznikají ve styku dětí s tím rodičem, kterému nebyly svěřeny do výchovy, se často hovoří o tzv. syndromu zavrženého rodiče, jakkoliv tento pojem nevychází z přesného a přiléhavého překladu, jde o vznik určitého odcizení, jakožto výsledku nedobrých vztahů mezi rodiči a přenesení postoje jednoho nebo obou z nich na sféru vztahů a citových vazeb dítěte. Příčina může být dána jak na straně rodičů, tak i na straně dítěte. Rodiče mohou dítěti

---

⁶² Gardner R. A. Syndrom zavrženého rodiče, Praha JAN 2006:s. 12

podávat (vědomě i nevědomě) negativně zkreslené informace, popř. informace reálné, ale vybrané jednostranně negativně, mohou před dítětem dávat najevo negativní postoje k druhému rodiči, mohou bránit návštěvám, a to nikoliv pouze tím, že styk s dítětem neumožní, ale i tím, že pro dobu předpokládaného styku dítěti nabídnou jiný, pro dítě atraktivní program, mohou bránit dítěti ve styku s širší rodinou druhého rodiče atp. Negativní vliv má též vytváření určité „koalice ohrožených, ublížených, opuštěných“ Tak se děti dostávají do pro ně nelehké situace, kdy na jedné straně mohou volit kontakt s oběma rodiči se všemi negativními vlivy, na straně druhé klid u jednoho z nich.“⁶³

Komentář pokračuje slovy: „Dochází k situaci, kdy dítě zvolí druhou ze shora uvedených možností a v té či oné míře se podílí na kampani za degradaci druhého rodiče, vzniká u něj negativní vztah k němu a naopak často nepřiměřená závislost na rodiči se kterými žije, neschopnost empatie nejen k rodiči, vůči němuž je naprogramováno, ale následně i širší neschopnost empatie vůči svému okolí. Důsledky pro další život dítěte jsou v těchto případech velmi tíživé a někdy i tragické. Ztrácí pocit sociální zakotvenosti, vlastní sebedůvěru, ztratí druhého rodiče jako důležitý životní zdroj, dojde k degradaci rodinné historie, neboť dítě ani nemá možnost seznámit se s tou její částí, která souvisí s druhou rodičovskou stranou. Dochází k deformaci citového vývoje, a to jak ve směru jeho zpomalení, tak i ve směru ztráty hranic při navazování vztahů. Psychologové dále hovoří o pokřivení sociálního vývoje v chování k ostatním lidem, ve volbě nežádoucích psychosociálních strategií. Je však nutno zdůraznit, že všechny tyto nežádoucí a škodlivé vlivy, s jejichž důsledky se musí i soud vyrovnat nejsou zapříčiněny jen těmi rodiči, kterým byly děti svěřeny do výchovy, ale velmi často i těmi, kteří se úpravy styku s dítětem dožadují. Náprava těchto stavů je zpravidla dlouhodobá, obtížná a neobejde se bez spolupráce s odborníky – psychology“⁶⁴.

Syndromem zavrženého rodiče, příčinami, důsledky, chováním a radami, jak se vypořádat se vztahy mezi rodiči a dětmi po rozchodu rodičů se velmi citlivě věnuje kniha Richarda A. Warshaka Rozvodové jedy, kde na konkrétních případech ukazuje, jak velmi rychle může po rozchodu rodičů dojít k odcizení dítěte, které trvale s rodičem

---

⁶³ Zák. 94/1963 Sb. Holub M. Nová H. Sladká Hylová ,zákon o rodině, komentář a předpisy související, Linde Praha, a.s. 2007 str. 83

⁶⁴ Zák. 94/1963 Sb. Holub M. Nová H. Sladká Hylová ,zákon o rodině, komentář a předpisy související, Linde Praha, a.s. 2007 str. 84

nežije, předkládá i řadu důvodů, pro které k takovým situacím dochází. Popisuje ale i ty případy, kdy se o syndrom zavrženého rodiče nejedná, i když tomu situace nasvědčuje.

„Víme-li pouze, že dítě zavrhlo jednoho rodiče, není možné předem usuzovat, zda k tomu bylo naprogramováno, či nikoli.“⁶⁵

Za typické projevy syndromu zavrženého rodiče jsou považovány následující projevy:

- „Výčet špatného chování odmítaného rodiče. Popis bývá přehnaný a další indicie zmíněnému chování neodpovídají. Pozitivní emoce jsou vytěsněny
- Slabé, banální, neodůvodněné či absurdní zdůvodňování odmítání.
- Jeden rodič je popisován jako vzorný a druhý jako padouch. /černobílé hodnocení rodičů/. Dítě většinou dokáže hovořit o kladných i záporných vlastnostech otce i matky, kdežto „odcizené“ dítě programujícího rodiče nekriticky přijímá a zavrženého pouze kritizuje.
- Fenomén nezávislého názoru („vyhlášení nezávislosti), kdy děti postižení SZR často uvádějí, že nechut' stýkat se s druhým rodičem je jejich vlastní. Vsugerované nepravdy se pak samostatně rozvíjejí.
- Absolutní podpora jedné strany v rodinném sporu. Jakoby ztráta jednoho z rodičů byla parakompenzovaná totálním ztotožněním se s rodičem druhým. Může se i stát, že dětská kritika vůči zavrženému rodiči bývá dokonce silnější a emotivnější než kritika programujícího rodiče
- Nejsou přítomny žádné pochyby o správnosti postupu, ani náznak pocitů viny vůči zavrženému rodiči. Jeho ztráty nejsou dítětem vnímány. Jeho snaha navázat či zlepšit kontakt je v lepším případě vnímána jako obtěžování, v horším případě jako intrika.
- Informace od druhého rodiče jsou posléze vnímány a předkládány jako vlastní prožitky. Vypůjčené scénáře (papouškování) signalizují pravděpodobnost SZR.
- Nepřátelství se rozšiřuje na další příbuzné, známé ze strany zavrženého rodiče. I jim jsou připisovány záporné projevy.“⁶⁶

Doplnila bych výčet těchto znaků o poznatek R. Warshaka, který poukazuje na to, že nepřátelství se vztahuje nejen na lidi, ale dokonce i na domácí mazlíčky. Popisuje

---

⁶⁵ Warshak R. A. Rozvodové jedy, TRITON, s.r.o. 2003: s. 86

⁶⁶ Novák T. Průchová B., Předrozvodové a rozvodové poradenství, Grada Publishing, 2007: s. 75,76

situaci, kdy holčička, která měla velmi ráda zvířátka a o její přízeň se ucházel pejsek „zavrženého“ otce neprojevila sebemenší kousek citu a psa odstrčila. Jde o svědectví, jak hluboce je v dětské mysli poskvrněno vše spojené se zavrženým rodičem⁶⁷.

Kdy se ale **skutečně** o syndrom zavrženého rodiče jedná, je stále otázkou složitou a se skutečně potvrzeným syndromem zavrženého rodiče se v praxi neseťkávám příliš často. Sama si v praxi kladu poměrně často otázku, do jaké míry je odmítání rodiče způsobeno samotným rodičem, a kdy ovlivnění dítěte vzniklo „působením“ druhého rodiče.

V souvislosti s ovlivňováním mám stále v paměti již několik let starý případ, kdy jsem přijala nabídku otce k tomu, abych jela s ním a se synem na předání chlapce matce. Matka si měla chlapce převzít ve městě, ve kterém bydlela a otec právě i tím, že chlapce matce vezl, chtěl ukázat svoji snahu o spolupráci s matkou a předvést mi synovu prezentovanou nechuť strávit s matkou víkend. Scéna setkání s matkou mě jako začínající sociální pracovníci nejen zaskočila, ale vyloženě vyděsila. Chlapec, který se ještě cestou, která trvala poměrně dlouho, choval naprosto běžně, k matce vůbec jít nechtěl, pomalu se k ní nechtěl ani přiblížit, začal i plakat, od otce se nechtěl hnout a dopadlo to tak, že jsme se vrátili zpět ve třech a k předání nedošlo. Teprve za poměrně dlouhou dobu vyšlo najevo, jakým způsobem otec syna ovlivňoval. Synovi před odjezdem k matce řekl, že pokud k matce na víkend půjde, jeho už nikdy neuvidí.⁶⁸

Jak dalece lze poznat, kdy jde o bránění rodiči ve styku a s tím souvisejícím zavržením rodiče a kdy jde o jiné důvody, pro které se dítě s rodičem stýkat nechce je často otázkou pro psychology a znalce, ale ani tehdy není výsledek jistý.

Určitým návodem, jak vyloučit syndrom zavrženého rodiče, může být několik situací, které uvádí R. Warshak následovně:

- „Dítě občas kritizuje bývalého partnera, ale není to soustředěný útok plný očerňování, nemá také problémy trávit s druhým rodičem určený čas.
- Dítě se chová nepřátelsky k oběma rodičům.

---

⁶⁷ Warshak R. A. Rozvodové jedy, TRITON, s.r.o. 2003: s. 78

⁶⁸ Poznátky autorky z praxe

- Rodič občas bývalého partnera kritizuje, ale není to soustředěný útok. /Někteří odborníci nedokáží odlišit občasné mírné pomlouvání od systematických snah, popudit dítě proti lidem, kteří ho milují/.
- Odcizení dítěte je realistickou a adekvátní odezvou silně nevhodného zacházení, kterého se druhý rodiče dopouštěl.
- Jen dočasně nebo příležitostně se stává, že dítě projevuje odpor vůči rodiči, nechce se s ním vidět nebo nechce ve stanoveném čase odejít k druhému rodiči.
- Dítě odmítá trávit čas s druhým rodičem jen za specifických okolností, například za přítomnosti nového partnera rodiče.⁶⁹

Samozřejmě, že při odmítání rodiče máme možnost promluvit na OSPOD s dětmi a znát jejich názor, nemůžeme ale vycházet jen z nich. PhDr. Novák o výpovědích dětí uvádí:

„Děti jsou ve svých citových vazbách velmi tolerantní. Často mají rády i rodiče, který je týral. Dokáží odpustit i zapomenout. Na druhé straně jsou velmi sugestibilní. V rámci traumatu zavrženého rodiče dokáží převzít nereálné informace. Považují pak informaci o chování jednoho rodiče, podanou druhým rodičem za skutečnou, kterou prožily. O realitu ovšem jít zdaleka nemusí. Slovní informace podaná dítětem může být z nejrůznějších důvodů zkreslená, od informačních šumů přes důsledky citového či jiného nátlaku. Dítě v péči jednoho z rodičů, na něm zcela závislé, nebude mít odvahu vypovídat pro jmenovaného nelichotivou pravdu.“⁷⁰

Samotnou kapitolou odmítání kontaktu s otcem je styk dítěte s násilným rodičem, o kterém se zmiňuje Doc. PhDr. Ludmila Čírtková, která doslovně uvádí: „Novější výzkumy zjišťují, že téměř třetina dětí z rodin, ve kterých se odehrávalo závažné domácí násilí, odmítá kontakt s otcem. Ve věkové skupině devíti až dvanáctiletých dětí je to dokonce 75% potomků. Na vlastní kůži zažité anebo asistované domácí násilí vede u dětí k tvrdošíjnému odmítání kontaktu s otcem a také vyvolává úzké přilnutí k matce. Příčiny tohoto odmítavého postoje vůči násilnému otci jsou v teorii i praxi (soudně znalecké činnosti) předmětem ostrých polemik.“⁷¹ PhDr. Čírtková dále uvádí:

⁶⁹ Warshak R. A. Rozvodové jedy, TRITON, s.r.o. 2003: s. 110, 111

⁷⁰ Novák T. Je dítě schopné odpovědět na otázku „koho máš raději? Právo a rodina č.9/2009-11. ročník, Linde

⁷¹ Čírtková L. Styk dítěte s násilným rodičem v kontextu domácího násilí, Právo a rodina č. 11/2009-11. ročník

„v odborné literatuře lze nalézt principiálně stanovisko, že styk s otcem by v případech domácího násilí neměl probíhat přes vyslovený odpor dítěte. Kategorické uplatňování takové zásady v praxi by vedlo k poměrně častému omezování otců, kteří se dopouštěli na partnerce domácího násilí. Na druhé straně však existuje řada otevřených otázek, které si musí klást kompetentní osoby rozhodující o osudech dětí i jejich znesvářených rodičů. Je respektování projevené vůle dítěte skutečně totéž, co prosazování blaha dítěte? Může zejména malé dítě vědět a rozhodovat o tom, zda kontakt s vlastním otcem mu prospívá či naopak škodí?“⁷²

PhDr. Čírtková pokračuje následovně: „Momentálně je diskutován problém, zda „násilný partner“ může být současně dobrým otcem. Ztratil násilný partner své morální právo na kontakt s dítětem, protože nechal přihlížet tomu, jak ubližuje matce? Jak určit míru násilí, při které je kontakt násilného rodiče s dítětem (morálně, právně, psychologicky) neakceptovatelný? Můžeme vůbec dítě vystavovat situacím kontaktu s násilnou osobou, aniž by mu hrozila traumatizace? Co je pro blaho dítěte a jeho zdravý vývoj lepší – přerušení kontaktu s násilným rodičem anebo naopak jeho udržování, a to i přes odpor dítěte. **Pro rozhodování o styku dítěte s otcem v případech domácího násilí je nutno postupovat individuálně. Přitom je zapotřebí přihlížet k typu a charakteristikám domácího násilí, které v rodině probíhalo.** Existují samozřejmě podoby domácího násilí mezi rodiči, u kterých je vyloučení kontaktu s násilným rodičem nejen vhodné, ale i nezbytné.“⁷³

Až nezvyklý průběh má případ, který v současné době na OSPOD řešíme...otec se s dcerou stýká na celý víkend, mají pěkný vztah. Stejně tak i vztah matky a dcery je v pořádku. Rodiče spolu nežijí několik let, manželé nebyli. Otec se s touto situací stále nemůže vyrovnat. Nedávno otec při přebírání dcery matku napadl, došlo i ke zranění, roztržení oblečení. Dcera byla napadení přítomna. Plakala, ale dožadovala se odchodu s otcem z bytu a také s otcem z bytu odešla. Matka začala navštěvovat s dcerou psychologa, neboť dcera začala nadávat a ubližovat plyšovým hračkám. Podle psychologa se tímto jednáním vyrovnává s negativním zážitkem. Na otce bylo podáno

---

⁷² Čírtková L. Styk dítěte s násilným rodičem v kontextu domácího násilí, Právo a rodina č. 11/2009-11. ročník

⁷³ tamtéž

matkou trestní oznámení. S dcerou se ale otec nadále běžně stýká, matka uznává, že vztah dcery s otcem je hezký.⁷⁴

V praxi se s bráněním při úpravě styku rodiči s dítětem setkávám poměrně často, stejně jako s nejrůznějšími důvody, proč dítě s druhým rodičem jít nemůže, a to od běžných důvodů jako je nemoc dítěte, až po skutečné „rány pod pás“ v podobě obvinění z pohlavního zneužívání. O samotném odmítání rodiče, ať již důvodným nebo neodůvodněným se chci podrobněji zmínit ve svých kasuistikách. Nikdy jsem ale zatím neviděla, že by skutečně psycholog do své zprávy nebo znaleckého posudku napsal, že se jedná o syndrom zavrženého rodiče.

2. 6. Střídavá výchova – řešení pro konfliktní úpravy styku

Pokud má syndrom zavrženého rodiče svoje zastánce i odpůrce, o střídavé výchově lze říci, že to platí dvojnásob. I když jsem původně neměla v úmyslu věnovat se střídavé výchově, vzhledem k probíhajícím jednáním v Parlamentu a současně probíhajícím diskusím na nejrůznějších úrovních, přece jen bych se o střídavé výchově zmínila. Jak je uvedeno v §26 odst. 2 zákona o rodině: „jsou-li oba rodiče způsobilí dítě vychovávat a mají-li o výchovu zájem, může soud svěřit dítě do společné, popřípadě střídavé výchovy obou rodičů, je-li to v zájmu dítěte a budou – li tak lépe zajištěny jeho potřeby.“⁷⁵

Komentář k par. 26 odst. 2 zákona o rodině popisuje střídavou výchovu následovně: „Střídavá výchova znamená, že dítě bude svěřeno v určitém přesně vymezeném časovém období do výchovy jednoho z rodičů a v dalším časovém období do výchovy druhého rodiče. Soud současně vymezí práva a povinnosti obou rodičů v těchto střídajících se časových úsecích. Je nutno náležitě uvážit v jakých intervalech by střídání mělo probíhat, aby takové uspořádání nejlépe vyhovovalo jak dítěti, tak ostatním členům rodiny.“⁷⁶ V komentáři se také upozorňuje na to, že: „svěření dítěte do střídavé péče nesmí být ústupkem jejich vzájemné rivality, ale vyjádřením kvalitního

---

⁷⁴ Poznatky autorky z praxe

⁷⁵ Zák. 94/1963 Sb. zákon o rodině, ve znění pozdějších předpisů

⁷⁶ Holub M. Nová H. Sladká Hyklová J, Zákon o rodině, komentář a předpisy související, Linde Praha, a.s. 2007, s. 64

a pozitivního vztahu obou rodičů k dítěti a téhož vztahu dítěte k oběma rodičům“.⁷⁷ Výslovně se také v komentáři uvádí, že: „Podmínkou nařízení střídané péče je nepochybně společná vůle rodičů, popř. dítěte po takové úpravě. Každý z rodičů si musí být vědom výchovných kvalit druhého rodiče a jeho nepostradatelnosti pro další výchovu dítěte. Svěření dítěte do střídané výchovy obou rodičů má své přednosti, ale také svá rizika a mělo by být chápáno pouze jako jeden ze způsobů hledání a ověřování optimální cesty, jak zajistit současně právo dítěte žít s oběma rodiči a být jimi vychováno a současně právo rodičů na plný a hodnotný výkon jejich rodičovské zodpovědnosti.“⁷⁸

Od roku 1998 soudy střídanou výchovu nařizují, ale stále se jedná spíše o výjimečnou variantu řešení výkonu rodičovské zodpovědnosti. V praxi se stává i to, že do jednoho, dvou let po nařízení střídané výchovy se rozsudek mění v tom smyslu, že se dítě svěří do výhradní péče jednoho z rodičů. Stává se to v těch případech starších dětí, které volí po určité době místo „stěhování“ jedno bydliště, jednoho rodiče, u kterého zůstanou a s druhým rodičem se dále stýkají. Při pohovorech uvádějí, že už je stěhování nebaví. Názory týkající se střídané výchovy jsou různé, a to jak v otázce věku dětí, doby, po kterou má být dítě u každého z rodičů, úhrady nadstandardních potřeb nebo vzdálenosti bydlišť obou rodičů.⁷⁹

V praxi se setkávám jak se střídáním po týdnu, ale i po měsíci, u menších dětí se jedná většinou o kratší interval, u starších dětí se jedná o delší dobu. Jako praktická se jeví dohoda, která upraví, jak se budou rodiče podílet na financování výdajů, které nejsou pravidelné. Příklad: ...v případě, že se bude jednat o úhradu částky vyšší než 1000,-Kč /2000,-Kč/ uhradí rodiče tuto částku rovným dílem...Jedná se o úhrady zájmových kroužků, táborů apod. Je potřeba určit také to, zda děti budou mít svoje věci u každého z rodičů nebo si budou svoje věci převážet. V případě, že rodiče mají výrazně rozdílné příjmy je potřeba stanovit i výživné. Zajímavý je i názor odborníků, že rodiče by měli mít jeden byt, ve kterém bude bydlet dítě, a rodiče se budou u dítěte v určených

---

⁷⁷ Holub M. Nová H. Sladká Hyklová J, Zákon o rodině, komentář a předpisy související, Linde Praha, a.s. 2007, s. 64

⁷⁸ tamtéž

⁷⁹ poznatky autorky z praxe

termínech střídat. Domnívám se, že taková varianta by sice byla opravdu v zájmu dítěte nejlepší, ale prakticky si takovou úpravu neumím představit.⁸⁰

Z jednání s rodiči mám ty zkušenosti, že matky často nesouhlasí se střídavou výchovou z toho důvodu „co by na to řeklo okolí.“ Samy si nedovedou představit, že by se s otcem na výchově svého dítěte střídali, ale že by měl otec mít dítě jen na víkend, jim připadá zcela běžné. O tom, jak se vyvíjí názory soudů i při nařizování střídavé výchovy svědčí nález ÚS ČR číslo I. ÚS 48/04 ze dne 27. ledna 2005, který došel k závěru, že: „Svěření dítěte do střídavé výchovy rodičů nesmí být ústupkem jejich vzájemné rivalitě, ale vyjádřením kvalitního a pozitivního vztahu rodičů k dítěti, to předpokládá toleranci, vyspělost a dobrou vůli všech zúčastněných. Rozhodnutí o střídavé výchově nezletilého dítěte **by mělo vycházet z jejich společné vůle a dohody, schopnost spolu komunikovat a spolupracovat a nezapojovat dítě do svých vzájemných problémů.**“⁸¹

S ohledem na případ, kterého se tento nález týká, Ústavní soud dále uvedl, že: „není podstatná otázka, proč rodiče nejsou ochotni spolu spolupracovat a komunikovat, nýbrž to, že jim v daném případě chybí ochota a vyspělost v zájmu nezletilého dítěte spolu komunikovat.“⁸² **Soud tedy ještě v roce 2005 naznal, že střídavou výchovu nelze nařídit, respektive vynutit při nesouhlasu jedné z rodičovských stran.**

Ale v nálezu ÚS ČR číslo III. ÚS 1206/09 je uvedeno v odst. 23 : „Jakkoli střídavá výchova předpokládá ze strany rodičů především toleranci, společnou vůli a schopnost spolu komunikovat a spolupracovat (a zejména nezapojovat dítě do svých vzájemných problémů), **nesmí soud na způsob této výchovy rezignovat už tehdy, kdy jeden z rodičů s tímto způsobem výchovy nesouhlasí.** Je-li pak takový nesouhlas čistě obstrukční, ničím neodůvodněný resp. postrádá-li ve vztahu k výchově dítěte relevanci, nemůže o něj soud opřít své rozhodnutí.“⁸³

Na základě tohoto nálezu ÚS nastala možnost pro opatrovnické soudce nařídit střídavou výchovu i v případě, že jeden z rodičů se střídavou výchovou nesouhlasí, samozřejmě za podmínky prošetření a dokazování důvodu nesouhlasu.

---

⁸⁰ Poznatky autorky z praxe

⁸¹ Nález ÚS ČR 48/04

⁸² tamtéž

⁸³ Nález ÚS ČR 1206/09

Jak je střídavá výchova aktuálním tématem svědčí události posledních měsíců a týdnů, kdy se dne 22. 2. 2011 konal na půdě Parlamentu České republiky seminář k navrhované novele zákona o rodině poslance Pavla Staňka. Podle navrhované novely by soud, **pokud by shledal, že střídavá péče je v zájmu dítěte, dítě do střídavé výchovy svěřil.** Na rozdíl od platného znění zákona, podle kterého soud dítě do střídavé péče svěřit může.⁸⁴ Jde tedy o to, že pokud bude novela schválena, soud bude mít za úkol v případě, že nenařídí střídavou výchovu toto rozhodnutí odůvodnit.

Paradoxně poslední návrh na střídavou výchovu, který se mi dostal do ruky, byl návrh matky, která má rozsudkem soudu svěřené dvě děti do své výchovy, do doby do rozvodu manželství. Nyní je k soudu podaný návrh na rozvod a pro dobu po rozvodu matka navrhuje střídavou výchovu. Jako důvod uvádí, že má s mladším synem výchovné problémy, syn ji nerespektuje, nezvládá ho... Při pohovoru na OSPOD matka přímo uvedla...“ať se taky stará, je to i jeho syn“.

Dne 9. 2. 2011 proběhl na Českém rozhlasu 6 studio Stop diskusní pořad o střídavé péči, které se zúčastnil poslanec Staněk. Objektivně připouští, že ne každý otec si střídavou výchovu přeje a touží po tom vychovávat svoje děti, připouští i to, že ne pro každého je střídavá výchova tím nejlepším řešením, ne každá střídavá výchova musí dopadnout dobře... Za zamyšlení stojí jeho názor, že by střídavá péče mohla být možná preventivním opatřením proti syndromu zavrženého rodiče i v podstatě prevencí proti porozvodovým problémům při předávání dětí a bránění v styku.⁸⁵ K tomuto názoru se při respektování individuálního přístupu ke každému případu přikláním. Proto také považuji zařazení střídavé výchovy do své bakalářské práce za opodstatněnou.

2. 7. Dílčí závěr

V uvedené kapitole jsem se zejména v první její části popsala vlastní zkušenosti s problematickou úpravou styku, jakým způsobem reagují matky po rozchodu s partnerem, kdy jsou postaveny před otázkou umožnit či neumožnit otcí styk s dítětem. Jaké jsou reakce otců na stejný problém a jak se neshody mohou odrazit na psychice

---

⁸⁴ §26 odst. 2) zák. 94/1963 zákon o rodině, ve znění pozdějších předpisů

⁸⁵ Doslovný přepis diskuze Studia Stop Českého rozhlasu ze dne 9. 2. 2011

děti, a to bez ohledu na jejich věk. Další část kapitoly je alespoň orientačním seznámením se syndromem zavrženého rodiče, s určením charakteristických znaků a s důrazem na individuální řešení takových případů. V poslední části kapitoly uvádím jednu z variant porozvodového uspořádání, a to střídavou výchovu, jako možné řešení při bránění ve styku a syndromu zavrženého rodiče.

3. Podíl soudů, znaleckých posudků, terapie, mediace a OSPOD na úpravě styku rodičů s dětmi

Ve třetí kapitole se chci věnovat těm dalším účastníkům a okolnostem, které se do řešení úpravy styku zapojují a mají na ni velký vliv. Jedná se o soudy a jejich podíl na řešení konfliktních situací. Znalecké posudky, které jsou často zcela rozhodující v konečném řešení. Zmínit se chci i o mediaci a terapeutické pomoci, která dosud není využívána v tom rozsahu, který by mohl účastníkům sporů pomoci. Na závěr kapitoly uvádím podíl OSPOD, který je s účastníky přítomen většinou od samého začátku vzniku problému až do jeho vyřešení /někdy do zletilosti dítěte/.

3. 1. Soudy

Pokud se tedy rodiče na úpravě styku nedohodnou a jeden z nich podá návrh na úpravu styku, vstupuje do konfliktu soud. V současné době jsou případy jednotlivým soudcům přidělovány podle daného „kolečka“, kdy tak jak návrh k soudu přijde je přidělen soudci, další návrh dalšímu soudci. Na rozdíl od předchozí praxe, kdy soudci měli přidělené jednotlivé oblasti, případně městské části a jeden soudce rozhodoval např. o svěření dítěte do výchovy, za nějakou dobu o zvýšení výživného, změně výchovného prostředí apod. Dochází tedy i k takovým situacím, kdy u případů, které trvají několik let a postupně jsou podávány k soudu různé návrhy, věc řeší i několik různých soudců. Která možnost je pro účastníky plus nebo minus není zcela jednoznačné a po diskusích mezi pracovníky OSPOD i právními zástupci se názory liší. Na jedné straně může být výhodou, že soudce již účastníky zná, ví, co může čekat, na druhé straně může být nový pohled na věc přínosem. I když se soudce seznámí s návrhem a má k dispozici další listiny, poprvé se setká s účastníky řízení až při samotném jednání. Dokonce u předběžných opatření nemají možnost se s účastníky setkat vůbec.⁸⁶

Je samozřejmé, že soudce se řídí zákonem, ale právě u rozhodování ve věci úpravy styku se nabízí různé varianty a možnosti, které zákon přímo neupravuje a je na samotném soudci, jaké zaujme stanovisko k věku dětí, do jaké míry zohlední skutečnosti uvedené rodičem. Kdy to, že dítě k otci nechce je skutečně proto, že otec se

---

⁸⁶ Poznatky autora z praxe

k dítěti nechová hezky nebo proto, že matka dítě ovlivňuje a brání? Spoléhat jen na výpovědi rodičů nelze, neboť se stává, že výpověď rodiče je hodna ceny filmového Oscara. Soudce má možnost k věci vyslechnout také nezletilé dítě, které ...má právo obdržet potřebné informace a svobodně se vyjadřovat ke všem rozhodnutím rodičů týkajícím se podstatných záležitostí jeho osoby a být slyšeno v každém řízení, v němž se o takových záležitostech rozhoduje...(§31 odst. 3 zákona o rodině). Podle PhDr. E. Bakaláře musí mít soudce při výslechu dítěte na paměti, že

- a) dítě je nezralé citově, rozumově a morálně
- b) dítě je závislé
- c) dítě může být korumpováno
- d) dítě může být citově vydíráno
- e) dítě může být programováno.⁸⁷

Soudy dále ve svém rozhodování vycházejí ze zpráv ze školy, ze zpráv od lékaře, zpráv OSPOD a při složitých případech mají své nezastupitelné místo znalecké posudky.

Soudy mohou, ve zcela výjimečném případě nařídít i tzv. exekuci dítěte podle navykacího režimu, který je upraven v o.s.ř. zák. 273 odst. 2 písm. b).⁸⁸ Jedná se většinou o případy, které bývají medializované, dlouhotrvající, kdy hledání řešení je obtížné a absolvování terapie neúčinné. Domnívám se na základě zkušeností z mého pracoviště, že v našich podmínkách nejsou ještě zdaleka pro „exekuci dítěte“ vytvořeny podmínky. Příklad: „chlapec byl rozhodnutím soudu, vzhledem k podezření na syndrom zavrženého rodiče umístěn v diagnostickém ústavu na „navykací režim“ Chlapec naprosto odmítal svého otce. Z diagnostického ústavu byl chlapec z důvodu nevhodného chování převezen do dětského domova. V dětském domově syna matka s přítelem zcela bez problémů pravidelně navštěvovala. Pokud přijel za synem otec, chlapec sdělil, že jej vidět nechce a pracovníci dětského domova jeho přání respektovali. S chlapcem v dětském domově nikdo nepracoval, k žádnému „zvykání na otce“ prakticky vůbec nedošlo.⁸⁹

---

⁸⁷ Bakalář E. Rozvodová tematika a moderní psychologie, Karolinum Praha 2006: s. 74.

⁸⁸ Zák. č. 99/1963 Sb. občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

⁸⁹ Poznatky autorky z praxe

3. 2. Znalecké posudky

Na základě svého rozhodnutí, na návrh jednoho z rodičů nebo na návrh OSPOD může soud v nejasných a komplikovaných případech nařídit vypracování znaleckého posudku. Znalecký posudek vypracovává soudní znalec, kterého soudce vybere ze seznamu znalců. V případech řešení úpravy styku mezi dětmi a rodiči se jedná o znalce z oboru psychologie nebo i z oboru psychiatrie. Soudce ustanoví znalce usnesením, proti kterému se mohou účastníci odvolat. Odvolání musí být náležitě odůvodněno /znalec je příbuzným právního zástupce druhé strany/. Soud položí znalci otázky, na které žádá odpověď, stanoví také termín, do kterého by měl znalec po převzetí podkladů posudek vypracovat. Po té, co se znalec seznámí se spisem, pozve účastníky k vyšetření, na jehož základě odpovídá na otázky stanovené soudem.

Přesná forma znaleckých posudků není vymezena předem, znalec má určitou volnost s tím, že na dotazy soudu musí nejen odpovědět, ale odpověď také dostatečně zdůvodnit.

Znalecký posudek by měl být ale především srozumitelný. Posudky tedy mají nejen doporučenou strukturu, ale platí pro ně i některé formální zásady, týkající se volby jazyka, formulací apod. Dle doc. PhDr. Lazarové lze tyto zásady shrnout následovně:

- „rozsah a struktura nálezu je určena typem vyšetření (orientační vyšetření, znalecký posudek)
- je třeba velmi pečlivě interpretovat data a formulovat tvrzení o osobách (je třeba domýšlet možné důsledky)
- všechna tvrzení by měla být podložena (odkazy na výsledky metod, přímá vyjádření vyšetřovaného apod.)
- je třeba rozlišovat jazyk podle adresáta posudku, vyvarovat se nadužívání cizích slov a odborných pojmů
- ve zprávách by měl pracovník odpovídat především na dotazy, které mu byly položeny
- je třeba striktně rozlišovat popis a interpretaci dat (hledání kauzalit a souvislostí), vlastní usuzování (mnohdy spekulace) a doložitelná zjištění
- interpretace by měly odrážet proměnlivost projevů (dynamiku) a komplexitu problémů

- pracovník by se neměl snížit k moralizování a k příliš obecným radám bez konkrétního vysvětlení.“⁹⁰

Rodiče někdy nařízení znaleckého posudku vítají – „konečně se ukáže, jaký to je darebák, který není schopný se i dítě postarat“, někdy mají obavu, jak že to může všechno dopadnout. Někdy své obavy promítají do obav dětí, „co ten chudáček musí všechno absolvovat“.

Sama se někdy k výsledkům znaleckého posudku upírám s velkým očekáváním. Zvláště v těch případech, kdy si už nevím rady a to tehdy, co vyslechnu podání jednoho rodiče, věřím mu a zcela chápu jeho stanovisko, ale jen do doby, než přijde druhý rodič a jeho podání je zcela opačné, ale také zcela věrohodné a přitom nemám skutečný, hmatatelný důkaz, jak to skutečně mezi rodiči a dětmi je.

Samozřejmě jsem nikdy neslyšela, že by někdo o sobě řekl,...“chtěla jsem zkusit - jaký je ten nový tenisový trenér syna... líbil se mi...“ Verze bude znít asi takto: „s manželem si nerozumíme, nemá vůbec pochopení pro zájmy syna, ale to, že jsem navázala vztah s tenisovým trenérem syna, není důvodem rozvodu, je to důsledkem našeho narušeného vztahu s manželem.“ Také výpověď dítěte, které určitě chce zůstat s otcem, protože mají s tátou stejné zájmy a při podrobnějším povídání se dovídám, že jak se mamka odstěhuje, tak v ložnici bude přes celou stěnu plazmová televize a přes celý pokoj autodráha, nelze brát zcela vážně.⁹¹

Otázky stanovené soudem se samozřejmě liší v případě, zda soud rozhoduje o svěření dětí do péče jednoho z rodičů nebo pokud se rozhoduje o úpravě styku. Tehdy jsou otázky zaměřené zejména na rozsah úpravy styku a v některých případech na to, zda je vůbec vhodné styk s rodičem upravit. Jaký význam mají znalecké posudky v celkovém rozhodování, bude předloženo v kasuistikách, které jsou obsaženy v další části bakalářské práce.

---

⁹⁰ Lazarová B. Možnosti poznávání lidí, IMS 2007:s. 43

⁹¹ Poznatky autorky z praxe

3. 3. Terapie a mediace

Dalším důležitým účastníkem jednání v řízení o úpravě styku rodičů s dětmi jsou krizová centra a rodinné poradny, ve kterých probíhají terapie rodičů i dětí, a to jak ty, na které jdou rodiče dobrovolně nebo i ty, na které jsou rodiče odesláni rozhodnutím OSPOD podle § 12 odst. 2 zák. 359/1999Sb⁹². ve znění pozdějších předpisů nebo usnesením soudu podle o.s.ř. § 273 odst. 2).⁹³ V krizových centrech a rodinných poradnách se snaží psychologové o nápravu již narušených vztahů, a to jak mezi rodiči samotnými, tak i mezi dětmi a rodiči. Důležitá je snaha těch, co na terapie docházejí, něco změnit. Jedna věc tedy je respektovat rozhodnutí OSPOD nebo usnesení soudu a **zajít** do uvedených zařízení, druhá věc je **chtít něco změnit**. V jedné z kasuistik popisují případ, kdy dvě ze zařízení, ve kterých terapie probíhala, sama požádala o ukončení spolupráce s klientem pro agresivní chování otce. Terapie také může probíhat jako nácvik chování při předávání dětí nebo samotný nácvik komunikace. V krizových centrech také mohou probíhat asistovaná setkání rodičů s dětmi, a to také buď na základě dohody, nebo nařízení soudu.

Pokud se mi naskytne případ, u kterého by mohla být terapie řešením, snažím se ji rodičům nabídnout dobrovolně, bez úředního rozhodnutí. Myslím, že platí „čím dříve, tím lépe“. Většinou se s rodiči domluvím, neboť domluva na OSPOD o návštěvě poradny nebo centra je pro ně přijatelnějším řešením, než pokud dostanou návštěvu nařízenou „oficiálně“. Účast na terapii by měla být předem domluvena s tím, že pracovníci poradny a centra by měli být seznámeni s požadavkem a cílem terapie. V praxi se soudce může obrátit na OSPOD, které má přehled o tom, zda již rodiče absolvovali nějaký způsob terapie, zda již do nějakého zařízení docházeli a po té, co OSPOD terapii předjedná, ji nařídí. U Krajského soudu jsem ale byla již svědkem toho, kdy soud nařídil rodičům terapii zcela nečekaně /rodiče v nedávné době již měli jednu terapii za sebou/, a to v zařízení, které nebylo předem domluveno a kapacitně nebylo schopno požadavek krajského soudu v termínu vůbec splnit.⁹⁴

---

⁹² Zák. 359/1999 Sb. zákon o sociálně-právní ochraně dětí ve znění pozdějších předpisů

⁹³ Zák. č. 99/1963 Sb. občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

⁹⁴ Poznátky autorky z praxe

Sama jsem se zúčastnila terapie v případě, kdy matka při soudních jednáních uváděla, jak otec není schopen se o dítě postarat v jeho základních potřebách. Otec chtěl vidat dítě alespoň na pár hodin jednou za 14 dní. V krizovém centru i při poměrně omezených možnostech jsem měla možnost vidět otce, jak své dítě dokáže bez problémů zabavit, přebalit i nakrmit, aniž by dítě plakalo nebo reagovalo na otce tak, jak matka u soudu opakovaně uváděla. S klidným svědomím jsem mohla při dalším soudním jednání stát za tím, že se otec s dítětem může stýkat i mimo krizové zařízení a bez přítomnosti matky.⁹⁵

Zatím poměrně málo využívanou možností, která napomáhá řešení situace při konfliktech s úpravou styku, je mediace, i když tato je již v zákoně upravena, a to ve stejném paragrafovém znění jako terapie⁹⁶, i když její úkol je odlišný.

Jak zdůrazňuje E. Bakalář „Rodinná mediace je metoda kultivovaného řešení sporu za účasti prostředníka- mediátora.“⁹⁷ „Mediátor spor nerozhoduje, ale pomáhá stranám sporu nalézt jejich vlastní, pro všechny přijatelné řešení.“⁹⁸

„Úkolem mediátora je dovést sporné strany ke společné a oboustranně přijatelné dohodě, ve které budou ošetřeny a jasně formulovány budoucí záležitosti. V České republice působí Asociace mediátorů ČR jako nevládní organizace, která sdružuje jak profesionální i dobrovolné mediátory, tak i laickou veřejnost, podporující myšlenku mimosoudního způsobu řešení konfliktů a rozvoje mediačních služeb. Mediační činnost je rozdělena do několika sekcí. Kromě sekce rodinné mediace funguje sekce trestně-právní mediace, sekce mediace v podnicích a institucích apod.“⁹⁹

Do praxe ještě mediace zcela nepronikla. Důvodů je několik - mediace je poměrně drahou záležitostí a ne každý z rodičů je ochoten do mediace investovat /jedna mediace stojí kolem 1000,-Kč, přitom jedna mediace nemusí pro dosažení dohody stačit/. O mediaci nemají klienti dostatek informací a je to právě OSPOD, které tyto informace

---

⁹⁵ Poznatky autorky z praxe

⁹⁶ § 273 odst. 2) zák. č. 99/1963 Sb. občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

⁹⁷ Bakalář E. Rozvodová tematika a moderní psychologie, Karolinum Praha 2006: s. 105

⁹⁸ tamtéž str. 99

⁹⁹ Asociace mediátorů, odkaz www.amcr.cz

může podat. Mediaci mohou právní zástupci i někteří psychologové považovat za určitou konkurenci své činnosti.

3. 4. OSPOD – orgán sociálně-právní ochrany dětí

Pokud má být výčet těch, kdo se na řešení úpravy styku podílí úplný, nelze vynechat OSPOD – orgán sociálně-právní ochrany dětí. Postavení, činnost a pravomoci orgánů sociálně-právní ochrany jsou upraveny speciálním zákonem č. 359/1999 Sb.¹⁰⁰ Ve sporech o úpravu styku zastupuje OSPOD ve funkci kolizního opatrovníka nezletilé děti, snaží se konat v jejich zájmu a pro blaho dítěte.

Naprosto se ztotožňuji s vyjádřením JUDr. Novotné, která uvádí: **„Pokud se rodiče dětí nejsou schopni dohodnout a spoléhají se na orgány sociálně-právní ochrany dětí a soudy, že jim pomohou problém vyřešit, aniž by oni sami byli ochotni udělat vstřícný krok, se velice mýlí. Spoléhat na druhé a na všemocnost právních prostředků je od rodičů velmi alibistické, protože pro řešení narušených vztahů mezi rodiči a dětmi, někdy i mezi rodiči a prarodiči je třeba především projev jejich vůle.“**¹⁰¹

Rodiče se ale často domnívají, že by to měli být právě oni, za koho se má sociální pracovník postavit. Zvláště maminky se domnívají, že je zcela samozřejmé, že sociální pracovník bude ve sporu na jejich straně. O to větší bývá zklamání a pocit „nadržování“ otci, a to jen na základě sdělení, že mají rodiče stejná práva a povinnosti a otec má právo se s dítětem stýkat. Jen málokterá maminka uzná, že by měl mít otec s dítětem stejný rozsah styku jako matka. Jako běžnou a samozřejmou, a v maximálním rozsahu, berou maminky variantu úpravy styku v rozsahu víkend - jednou za 14 dní. Pokud se jich zeptám, zda by si ony dovedly představit, že se uvidí s dítětem jen jednou za 14 dní, dovídám se, že „to je přece něco jiného“. Udržet si nadhled, vzít v úvahu všechny okolnosti, nenechat se ovlivnit chováním rodičů, bývá ve složitých případech obtížné, jak bude zřejmé i z uvedených kasuistik, které dále uvádím pro ilustraci.¹⁰²

---

¹⁰⁰ Zák. 359/1999 Sb. zákon o sociálně-právní ochraně dětí, znění pozdějších předpisů

¹⁰¹ Novotná V. Řešení sporů v otázkách výchovy dětí a rodičovského styku, agentura IPSUM, str. 7

¹⁰² Poznátky autorky z praxe

Nedávno jsem se dostala po soudním jednání do pracovní debaty s právním zástupcem, který měl pocit, že jsem jeho klientce ublížila. Zkusila jsem mu vysvětlit, že on sám má svého klienta, kterého zastupuje navzdory všem okolnostem, v podstatě bez ohledu na ostatní účastníky. **Sociální pracovník v první řadě zastupuje nezletilé dítě, přitom musí respektovat i práva rodičů, ale v konečné fázi se musí k jednomu z rodičů přiklonit.** Je tedy mezi pomyslnými „mlýnskými kameny“ a pokud nedojde k dohodě rodičů, je pro jednoho z nich sociální pracovník „tím špatným“. Právní zástupce se zarazil a přiznal, že se z tohoto pohledu nad činností sociálních pracovníků nikdy nezamýšlel a uznal, že pozice sociálního pracovníka je o něčem jiném než pozice právního zástupce.

OSPOD nemá rozhodovací pravomoc ve věcech výkonu rodičovské zodpovědnosti, může ale podávat podněty, návrhy a na vyžádání soudu také zprávy, které hrají pro rozhodování opatrovnických věcí důležitou roli. Vždyť jako jediní mají možnost opakovaně hovořit s dítětem i s rodiči, mají možnost poznat rodinné prostředí, kdy ne vždy prádlo srovnané do „komínků“ znamená, že se jedná o prostředí vhodné. Mohou navštívit školu, školku, jsou ve styku s lékařkou, mohou se obrátit i na psychology.

Sama považuji šetření v rodině za nejlepší možnost poznat dítě i možnost alespoň částečně poznat vzájemné vztahy mezi rodiči a dětmi. Ve svém domácím prostředí se většinou každý chová daleko přirozeněji, je klidnější a zejména u menších dětí, kdy si začneme hrát, se mohu dozvědět věci, které bych se v kanceláři za stolem určitě nedozvěděla.

3. 5. Dílčí závěr

Ve třetí kapitole jsem se pokusila popsat činnost a úlohu soudu, znaleckých posudků, terapií, mediací a orgánu sociálně-právní ochrany dětí, tedy těch, kdo se na úpravě styku rodičů s dětmi svojí činností podílí. Za každou institucí nebo názvem je nutné vidět člověka. Soudce, soudní znalec, psycholog, mediátor nebo sociální pracovník – stejně jako v každé profesi vykonávají svoje povolání někdo lépe, někdo hůře. Každý z nich by si ale měl uvědomit, že při řešení a rozhodování o úpravě styku jde o život. Ne ve smyslu lékařském, ale o kvalitu života, o dětství, o zážitky, které si dítě do života po rozvodových konfliktech odnáší.

4. Kasuistiky

Ve čtvrté kapitole chci navázat na závěr kapitoly předchozí. Ve třech kasuistikách chci zdokumentovat jaké „zážitky“ si do života odnášejí děti, jejichž rodiče se nejsou schopni na úpravě styku dohodnout. Uvedené kasuistiky jsou vybrané z dlouholeté praxe a jsou příkladem užití výše uvedených zákonů a jejich aplikace v praxi.

4. 1. Lukáš

Rodiče nezletilého Lukáše /nar. 2003/ nebyli sezdáni, narození dítěte nebylo plánované, rodiče spolu žili asi po dobu tří let ve společné domácnosti. V udávání důvodů, proč došlo k ukončení společné domácnosti, se rodiče liší. V roce 2005 podala matka návrh na výkon rodičovské zodpovědnosti, žádala svěřit syna do své výchovy a stanovení výživného otci. Úpravu styku rodiče nežádali. K prvnímu pohovoru na OSPOD přišli rodiče společně. Otec se svěřením syna do výchovy matky i stanovením výživného souhlasil. V srpnu 2006 matka předkládá záznam z Policie ČR o neplacení výživného otcem. Poukazuje také na to, že otec jí vyhrožuje, obtěžuje telefonáty pod vlivem alkoholu.

V září 2006 otec podává návrh na úpravu styku se synem. Dle jeho vyjádření mu matka ve styku brání, otec navrhuje rozsah styku 1x v týdnu a jednou za 14 dní v sobotu a neděli. Lékařka i učitelka ze školky zmiňují, že matka má z otce nezletilého strach. Ve výchově se rodiče neshodnou, co matka zakáže, otec dovolí. Matka s navrženou úpravou styku nesouhlasí. Rozsudkem soudu byl styk otce se synem upraven na jeden den o víkendu jednou za 14 dní.

V roce 2009 se matka obrací na OSPOD s tím, že otec se o syna od vydání rozsudku o úpravě styku v roce 2006 nezajímá. Náhodně se všichni potkali ve městě, syn otce vůbec nepoznal. Následující víkend se otec dožaduje úpravy styku na adrese trvalého bydliště matky a nezletilého, kde matka již několik let nežije, což otec prokazatelně ví. K této úpravě styku si otec bere Policii ČR. Téhož dne se otec dožaduje styku se synem na adrese, kde se matka se synem zdržují. V té době matka žije již ve společné domácnosti s přítelem, se kterým má další dítě. Otec si začíná pro syna docházet podle rozsudku. Matka poukazuje na to, že syn je po setkání s otcem agresivní, odmlouvá, neposlouchá, pokud mu není vyhověno, vyhrožuje, že odejde k otci. Na základě

psychologického vyšetření, které si matka sama domluví, je u nezletilého diagnostikován syndrom ADHD. Otec poukazuje na to, že od vydání rozsudku v roce 2006 se snažil o kontakt se synem, který mu nebyl umožněn. Nedokáže ale vysvětlit, proč situaci nijak neřešil. Otcí je doporučeno, aby navázal kontakt s psychologickou poradnou, kam syn dochází, s ošetřující lékařkou i MŠ. Podle zprávy ze školky dochází u chlapce ke změnám v chování. Ve školce se Lukáš zmiňuje o otci, jak mu vše dovolí, rádi spolu chodí do hospody...Otec nekontaktuje psychologa, lékařku ani školku. OSPOD nabízí možnost vzájemného setkání rodičů a projednání úpravy styku, otec společnou schůzku odmítá.

Matka podává prostřednictvím právního zástupce k soudu předběžné opatření na zákaz styku otce s nezletilým synem. Soud návrh na zákaz styku zamítá a nařizuje předběžné opatření, kterým je upraven styk otce se synem jednou za 14 dní na dvě hodiny v krizovém centru.

Začíná se realizovat styk otce s nezletilým v krizovém centru. Soud sám zahajuje řízení o výkonu rodičovské zodpovědnosti. Podle zpráv z krizového centra matka syna do krizového centra vodí, pokud jeden z rodičů nemůže, domlouvají se náhradní termíny, obnovuje se i kontakt s prarodiči ze strany otce. Vzájemné setkávání otce se synem je hodnoceno velmi pěkně. Rodiče nejsou schopni komunikace, ale matka styku nebrání, Lukáš se na otce těší. Matce úprava styku v krizovém centru vyhovuje, poukazuje na to, že po té, co se syn stýká s otcem tímto způsobem, nemají s ním doma problémy. Matka je si vědoma toho, že úprava styku bude dále řešena, není možné chodit do krizového centra několik dalších let. Lukáš začíná chodit do 1. třídy.

Koncem roku 2009 probíhá řízení u soudu ve věci úpravy styku, při kterém soud nařizuje vyhotovení znaleckého posudku na psychologický rozbor osobností rodičů, zjištění vzájemných citových vazeb, zhodnocením výchovné způsobilosti rodičů a do budoucna doporučení vhodného rozsahu styku otce se synem. Právní zástupce otce navrhuje zrušení předběžného opatření. Soud jeho návrh zamítá. Nadále probíhá úprava styku otce se synem v krizovém centru, otec se synem společně dělají i úkoly do školy.

V únoru 2010 je hotový znalecký posudek. Podle jeho závěrů má chlapec navázanou velmi dobrou citovou vazbu k matce i k otci, žádného z rodičů významně

nepreferuje. Pobyt s otcem má na nezletilého zjevně pozitivní dopad. Při omezení styku by dle znaleckého posudku došlo k narušení harmonického vývoje a do budoucna by mohlo dojít k nežádoucímu rozvoji se symptomy zavrženého rodiče. Výchovně byla matka vyhodnocena jako schopná se dítěti věnovat a zabezpečovat jeho materiální a citové potřeby. Jako extrémní byly vyhodnoceny postoje k bezpečnosti a zdraví syna s tendencí v tomto směru s dítětem manipulovat.

Otec je znaleckým posudkem zhodnocen v komplikovanějších výchovných situacích jako bezradný, ale s normálními rozumovými schopnostmi. Poukazovaná agresivita byla označovaná jako situační, s obranným charakterem. Snaží se dostát svých otcovských povinností. Znalec navrhoval úpravu styku v mírně sníženém než standardním rozsahu s doporučením rozšiřujících se kontaktů s postupujícím věkem nezletilého. **Benefit kontaktů s otcem převyšuje případné výchovné komplikace.** Apelováno je na korektní spolupráci rodičů a respektování rodičovských práv.

OSPOD k soudnímu jednání žádá nové zprávy ze školy, zprávy z probíhajících kontaktů v krizovém centru, provádí šetření v místě bydliště otce i v jeho zaměstnání, neboť otec nepravidelně v místě svého zaměstnání i bydlí. Matka se synem pravidelně dochází do psychologické poradny. Žádá výslech znalce u soudního jednání, s některými závěry znaleckého posudku nesouhlasí. Domnívá se, že by úprava styku měla být maximálně na několik hodin jednou za 14 dní. Otec se vyjadřuje v tom smyslu, že bude vděčný za každou úpravu styku, uvítá i styk navržený znalcem. Krizové centrum opět hodnotí setkávání otce se synem v krizovém centru velmi pozitivně. Doporučují upravit styk prozatím na jeden den o víkendu jednou za 14 dní. Zpráva z psychologie poukazuje na zklidnění chlapce, lepší zvládnutí chování, lepší soustředěnost, ubývají projevy agresivity, nevladatelnosti a neurotických projevů, psycholog kladně hodnotí i emotivní zklidnění matky. Probíhají další dvě soudní jednání, je vyslechnut i znalec k připomínkám znaleckého posudku.

Soud v dubnu 2010 ve svém rozhodnutí zrušil předběžné opatření, kterým byl upraven styk otce s nezletilým a zastavil řízení o změně styku nezletilého s otcem. Vykonatelným nadále zůstala úprava z roku 2006, dle které byl styk upraven jednou za 14 dní o víkendu na celý den. Žádný z rodičů se neodvolal.

V říjnu 2010 obdrželo OSPOD návrh na zvýšení výživného na nezletilého. Návrh byl podán matkou v květnu 2010. Jednání je nařízeno na prosinec 2010.

Při pohovorech na OSPOD v listopadu 2010 shodně uvádějí oba rodiče, že se mezi nimi zlepšila komunikace, bez problémů se domlouvají na úpravě styku, předběžně jsou dohodnuti na tom, že jednou za měsíc by si otec bral syna na celý víkend. Rodiče dokonce byli společně na nákupu školních pomůcek a oblečení pro syna. Otec doplatil dluhy na dlužném výživném a do budoucna se nebrání ani zvýšení výživného v navržené výši. Při jednání bylo výživné zvýšeno.

Přiznám se, že mě poslední setkání s rodiči překvapilo a také velmi potěšilo. Zcela výjimečně se stane, že rodiče, kteří nebyli schopni v podstatě vůbec žádné komunikace, spolu komunikovat začnou. Na matce bylo viditelné uvolnění, klid, dříve kdykoliv na OSPOD přišla, působila bázlivě, upjatě, vždy projevovala obavy o syna, na otci „nenechala nitku suchou“, ale nyní i když měla opět výhrady k některým výchovným postupům otce, mluvila o nich s určitým nadhledem a shovívavostí. Neumím posoudit, co se přesně stalo, ale ať již tuto změnu způsobila změna chování otce, současný spokojený vztah matky nebo jakákoliv jiná příčina, pro chlapce je to jen to nejlepší co se mohlo stát. Doufám, že se jedná o změnu trvalou a přínosnou pro všechny zúčastněné.

4.2. Jakub a Jan

Koncem roku 2004 podává matka nezletilých dětí Jakuba /5 let/ a Jana /3 roky/ k soudu návrh na výkon rodičovské zodpovědnosti. Rodina žije ve společném bytě, matka jako důvod podání návrhu uvádí neshody ve finančním hospodaření rodiny a skutečnost, že ji otec dětí opakovaně po hádkách vyhazuje z bytu. Matka žádá svěřeni dětí do své výchovy a stanovení výživného otci. Matka je na mateřské dovolené, starší syn chodí do školky, s mladším je doma. Po hádce s otcem dětí se začátkem roku 2005 s dětmi stěhuje ke svým rodičům mimo původní bydliště.

Matka trvá na návrhu, poukazuje na to, že již několikrát u nich zasahovala Policie, ale ze strany otce dětí k fyzickému napadení nedošlo. Otec s návrhem na výkon rodičovské zodpovědnosti souhlasí. O víkendech děti nechtějí s otcem odjíždět samotné,

matka jezdí s nimi do bytu otce, kde dochází k dalším konfliktům. Znovu zasahuje Policie ČR. Soud schvaluje dohodu rodičů, dle které jsou děti svěřeny do výchovy matky, a otec se zavazuje hradit výživné. Nadále styk s dětmi funguje tak, že otec přijede pro děti, ty nechtějí odjet samotné, jede s nimi i matka. Podle vyjádření matky otec jí opakovaně navrhuje, aby se k němu i s dětmi vrátila.

Týden po uzavření dohody o svěření dětí matce, podává otec návrh na úpravu styku s dětmi. Matka s navrženou úpravou styku souhlasí, i když děti u otce zatím nikdy nespaly.

Rozsudkem soudu je schválena dohoda rodičů, dle které je styk otce s dětmi upraven jednou za 14 dní od soboty do neděle. Upraveny jsou i vánoční svátky, jarní a letní prázdniny. V září matka na OSPOD sděluje, že se s dětmi do bytu otce vrátila. Letní dovolenou strávila rodina společně. Jakub začal navštěvovat 1. třídu v původním bydlišti. Otec podmiňuje bydlení matky a dětí v jeho bytě podáním návrhu na svěření dětí do společné výchovy. Matka podává jak návrh na společnou výchovu rodičů, tak i žádost o umístění do azylového domu. Uvádí, že návrh k soudu podat musí, aby mohla s dětmi v bytě zůstat, než dostane ubytování v azylovém domě. V říjnu 2005 se matka s dětmi stěhuje do azylového domu. Matce končí rodičovská dovolená, eviduje se na ÚP. Otec platí výživné pravidelně. V říjnu 2005 bere matka zpět svůj návrh na společnou výchovu, zpětvzetí odůvodňuje tím, že byla k podání návrhu donucena, ale po té, co získala s dětmi azylové bydlení, na návrhu netrvá.

Matka žije s dětmi v azylovém domě, děti dojíždí do školy a do školky přes celé město, psycholog však nedoporučuje další změny, kterých mají děti za sebou v posledním roce hodně. Otec se s dětmi stýká. V březnu 2006 matka sděluje na OSPOD, že při předávání dětí se stupňují problémy. Mladší syn Jan s otcem jít nechce, pláče, matka musí děti vyprovázet, otec hrubě nadává matce na ulici, zasahují i kolemjdoucí. Údajně byly děti přítomny tomu, kdy otec v hádce uhodil vlastní matku, babičku dětí a děti odmítají k otci jít.

Rodiče dosud nejsou rozvedeni, matka sděluje, že jí otec vyhrožuje, že pokud se k němu nevrátí a bude chtít rozvod, udělá vše pro to, aby dostal děti do své výchovy.

Jakub na OSOD sděluje, jak bratr brečí, když mají jít s otcem, brečí skoro celou cestu, u táty si hrají na počítači, chodí bruslit a na procházky. Maminka je k tátovi chystá, nachystá jim oblečení, nikdy neřekla, že by s tátou jít neměli, On sám dostává od otce někdy facky, přes pusy i přes zadek. Viděl, jak táta uhodil i babičku, ale když o tom začal před tátou mluvit, tak ten na něj křičel, že je lhář.

Otec na OSPOD sděluje, že mu matka dělá problémy při předávání dětí. Je pravdou, že Jan při předávání pláče, ale netrvá to dlouho. S dětmi otec strávil jarní prázdniny, podle jeho vyjádření děti byly spokojené. V dubnu 2006 se předávání dětí zúčastnil Fond ohrožených dětí. Ze zprávy FOD vyplývá, že skutečně Jan plakal tak, že nebylo možné, aby s otcem odešel, doporučují upravit styk jen na jeden den. V květnu 2006 podává matka návrh na předběžné opatření, navrhuje omezení styku otce s dětmi. Soud vydává předběžné opatření, podle kterého je otec oprávněn se stýkat s dětmi za přítomnosti matky každou neděli od 8 hod. do 15 hod. Otec podal do předběžného opatření odvolání. Matka uvádí na OSPOD, že otec děti navštěvuje podle předběžného opatření, matka se domnívá, že otec chodí více za ní než za dětmi. Krajský soud mění usnesení o předběžném opatření a stanovuje úpravu styku každou neděli od 13 hod. do 18hod. za přítomnosti matky. Děti bez matky s otcem jít nechtějí, i když potom se s otcem běžně baví, hrají si. Otec poukazuje na to, že matka děti navádí, aby s ním sami nešli. V březnu 2007 bylo manželství rodičů rozvedeno.

Chlapcům je vysvětlováno na OSPOD, že by měli s otcem jít sami bez maminky, maminka potřebuje také někdy odpočnout, bývá unavená. Mladší Jan s tátou jít nechce, bojí se, že by ho táta odvezl k sobě domů, kam ale nechce. Jakub uvádí, že s otcem sám nepůjde, maminka sama jim říká, aby s tátou šli, ale nepůjde, nenechá se od nikoho nutit. Při společné schůzce rodičů se vzájemně rodiče obviňují, kdo může za to, že děti s otcem jít nechtějí. Otec poukazuje na to, že matka děti ovlivňuje, podle matky kdyby se otec choval k dětem jinak, tak by s ním šli. Oba chlapci se při psychologickém vyšetření vyjadřují v tom smyslu, že se s otcem nechtějí stýkat. Vztah Jakuba a otce psycholog označuje za zhoršený oproti předchozímu vyšetření. Na OSPOD probíhá další setkání rodičů. Otec znovu uvádí, jak je mu bráněno ve styku, matka naopak uvádí, že děti s otcem tráví více času, než rozsudek stanoví, což dokládá akcemi, na kterých společně všichni byli. Komunikace rodičů je velmi špatná, vzájemně se obviňují.

Matce je přidělen byt. S dětmi bydlí v místě, kam děti chodí do školy, poblíž bydliště otce. Začátkem roku 2008 probíhá jednání u soudu o návrhu matky na omezení styku otce. Soud nařizuje znalecký posudek. Platné je stále předběžné opatření. Jednání je odročeno, ale snažíme se s rodiči a právním zástupcem o dohodu. Podle dohody otec zkusí vyzvednout děti rovnou ze školy. Matka je na tuto situaci nepřipravila, Jan se o tom, že jej má vyzvednout z družiny otec dozvídá od vychovatelky, pláče a dostává vysokou teplotu -děti vyzvedne matka sama. Jan se druhý den schovává v šatně školy, má obavu, že by pro něj přišel otec. V první polovině roku probíhají kontakty otce s dětmi za přítomnosti matky. Rodiče nadále nejsou schopni komunikace, dochází k hádkám, matka opakovaně poukazuje na nevhodné chování otce k dětem, který na ně křičí, vyčítá jim každou maličkost. Děti navštěvují babičku ze strany otce, tráví u ní čas i bez matky, k babičce chodí rádi.

V létě 2008 je vypracovaný znalecký posudek. Podle závěrů jsou oba rodiče výchovně způsobilí. Matka záměrně proti otci děti neovlivňuje. Otec je autoritativní, vyžaduje plnění příkazů, špatně zvládá emoce a afekty. Znalec doporučuje otci zvýšené sebeovládání. Nedoporučuje, aby se otec s dětmi stýkal sám celý víkend, uvádí i psychické problémy, které by v případě nucení ke styku mohly nastat. Znalec doporučuje nácvik adekvátního chování otce k dětem v krizovém centru, nácvik předávání dětí za přítomnosti matky i bez ní.

OSPOD domlouvá rodičům návštěvu krizového centra. Rodiče absolvovali s dětmi samostatně několik setkání. Podle závěrů z krizového centra není problém v dětech samotných, ale v rodičích. Doporučena je individuální psychologická péče oběma rodičům.

V březnu 2009 vydává soud rozsudek, podle kterého je otec oprávněn se stýkat s dětmi v každém sudém týdnu v roce v neděli od 13 hod. do 18 hod. a každou lichou středu v roce od 16 hod. do 18:30 hod. Otec se do rozsudku odvolává.

OSPOD opakovaně iniciuje setkání rodičů i setkání otce s dětmi na vysvětlení si vzájemných situací, které každý prezentuje podle svého. Bez úspěchu. Rodiče nejsou schopni se na ničem dohodnout, odlišná stanoviska mají např.i na to, zda má

pokračovat Jakub na základní škole nebo přejít na víceleté gymnázium. Děti nadále trvají na tom, aby matka byla přítomna úpravě styku s otcem, sami s otcem odejít nechtějí. Daří se krátkodobě nechat děti samotné s otcem, když jde matka na nákup, ale ne na delší dobu. Chlapci připouští, že si s otcem někdy pěkně hrají, ale jen do chvíle, kdy některý z nich udělá něco špatně. Následuje křik a nadávky.

Matka s Janem absolvuje psychologická a neurologická vyšetření. Jan špatně spí, dostává léky. Otec poukazuje na chování matky, která podle něj děti nezvládá. Poukazuje na nevhodné chování Jakuba k mladšímu bratrovi, uvádí nevhodné chování matky, která řeší před dětmi soukromý život otce. Vyčítá matce, že je bez pracovního poměru, sám hradí výživné i další potřeby dětí. Na podzim 2009, podle závěrů psychologického vyšetření, kam jednou za rok děti docházejí, oba chlapci mají obavu z křiku otce, uvedou i kladné poznatky se setkávání s otcem, ale v nedokončených větách se objevují přání, aby byl tatínek normální. Nedokážou odhadnout chování otce, je nevypočitatelný.

OSPOD se obrací na Krajský soud, aby jednání bylo nařízeno v co nejkratším termínu, situace je neudržitelná. Ze zpráv ze školy vyplývá, že bratři mají k sobě pěkný vztah, učitelé vyzdvihují starostlivost staršího o mladšího. Jakub se ve škole o rodinném prostředí nijak nezmiňuje. Kladně je hodnocena příprava dětí do školy, spolupráce maminky se školou. Za celou školní docházku se otec do školy u obou dětí dostavil poprvé koncem roku 2009 na hovorové hodiny.

Koncem roku 2009 otec přestává hradit celou částku výživného, je v evidenci ÚP. Podává k soudu návrh na snížení výživného. Chlapci při pohovorech již neuvádějí, že by je otec bil, ale stěžují si na chování otce, křik, nevhodné chování i na veřejnosti...všichni se pak na nás dívají...Jakub se již vyjadřuje přesně, zřetelně, orientuje se ve vztazích rodičů. Jakub vztah mezi otcem a jím samotným popisuje jako velmi špatný. Nelíbí se mu, jak otec o matce hovoří. Domáhá se výsledku u soudu...všechno jim tam řeknu sám...

Od ledna 2010 nastává podstatná změna. Otec přijde ve stanoveném termínu ke dveřím bytu, nechá si předložit sešity, zeptá se, zda s ním Jakub a Jan sami bez matky odejdou. Děti s otcem jít nechtějí, otec odchází.

V únoru 2010 ukládá Krajský soud rodičům účast na tříměsíční rodinné terapii. Rodiče i děti znovu začínají docházet do krizového /nyní jiného/ centra. Otec se obrací na OSPOD, dožaduj se řešení situace...co udělalo OSPOD v tom, aby se mohl s dětmi stýkat...Otec ale nevyužívá termíny dané předběžným opatřením. Dožaduje se změny sociálního pracovníka a podává na OSPOD stížnost.

Závěry terapie...míra současného nepřátelství mezi rodiči zcela znemožňuje rodinnou terapii.... Pro členy rodiny v současnosti není možné domlouvat se na budoucnosti, pokud nemají vyřešenou minulost, tu si ovšem vyřešit nemohou, protože při otevření minulosti padají pouze obousměrná obvinění a těžko se hledá situace, která by byla bez konfliktů.... Chlapci uvádějí, že se otec v centru k nim chová naprosto jinak, než pokud jsou s ním o samotě, jsou schopni s ním komunikovat. Rodičům je znovu doporučovaná individuální terapie. Ani zájem o děti není pro rodiče spojujícím prvkem, neboť každý si výchovu dětí představuje jinak. Otec uvádí, že není nic, co by bylo v společném soužití v minulosti příjemné a pozitivní.

Otec od března 2010 za dětmi nedochází vůbec, je s nimi v telefonickém kontaktu. Nadále platí otec snížené výživné, jednání ve věci návrhu otce na snížení výživného není nařízeno. Děti se vyjadřují tak, že jim je lépe, když za nimi otec nechodí. Jakub uvádí, že by s otcem šli jen v případě, že by hrozilo, že mamince budou odebráni, mluvili o tom s nimi v krizovém centru. V září si otec znovu stěžuje, že OSPOD nic nedělá a díky OSPOD se s dětmi nemůže několik let vídat, přitom skoro rok děti vůbec nenavštěvuje.

Krajský soud při jednání v říjnu nařizuje nový znalecký posudek. Určují jiného soudního znalce...

Celý případ není ukončený a domnívám se, že ještě minimálně několik měsíců ukončený nebude. V současné době probíhají znalecké posudky, nějakou dobu bude trvat, než po vypracování znaleckého posudku bude nařízeno jednání u soudu. S rodinou jsem „prožila“ více jak šest let. Pro děti musí být tato doba neuvěřitelně dlouhá. Sama vidím, jak rostou, jak se mění.

Jakubovi bude za chvíli dvanáct let, polovinu jeho života se rodiče dohadují, on sám je přítomen nespočtu konfliktů, do řady z nich sám zasahuje. Má své názory, je schopen

se vyjádřit. Výborně se učí. Jan také vyrostl, pokud vůbec kdy rodina fungovala, tak si to nepamatuje. Zůstává sice plačtivější, snad bázlivější, ale i on dokáže své názory formulovat. Učí se dobře, i když je si méně jistý než bratr, má ale výborné výsledky ve sportu, nemá problém v komunikaci s cizími lidmi. Matka je nadále na ÚP, přivydělává si brigádně. Nemá žádnou známost, při úpravě styku tak jak byla nařízena jednou týdně jeden den o víkendu, si neumím ani moc představit, někoho, kdo by byl ochoten se přizpůsobit. Matka má vážné zdravotní problémy s opakovaným doporučením – vyhnout se jakýmkoliv stresovým situacím.

Otec má zcela určitě své děti rád, rád by je vychovával, rád by se s nimi vídal, ale ani na sekundu si nepřizná, že by mohla být někdy chyba i v něm. Vinu klade na matku, děti, OSPOD a všechny kolem. Výživné začal platit v původní stanovené výši, má nové zaměstnání.

V průběhu let bylo prokázáno, že otec se s dětmi věnuje aktivitám, které s matkou nepoznají, umí je správně nasměrovat a pokud by ovládl své chování, je jeho setkávání s dětmi pro ně přínosem. Na druhou stranu si ale kladu otázku, zda je ještě možné s otcem navázat běžný vztah, „stojí to za ty nervy?“ Sama za sebe cítím, že kdyby tento případ skončil, kdybych jej mohla někomu předat, byla bych nesmírně ráda. Cítím se podjatá, necítím se dobře, když mám jednat s kterýmkoliv z účastníků a přiznám se zejména s otcem. Nejde zůstat po takovou dobu neutrální. Je stále těžší mít nad věci nadhled a jednat tak, abych nikomu neublížila. Domnívám se, že i soud je trochu „bezradný“, nedívím se. Při respektování práv otce nelze styk s dětmi zakázat, i když v posledních letech se i děti vyjadřují tak, že by byly nejraději, pokud by se s otcem neviděly. Jakákoliv úprava se mi ale za současného stavu zdá nerealizovatelná. Otec si nechce brát děti, když s nimi půjde matka, děti nechtějí jít s otcem bez matky – začarovaný kruh. Věřím, že snad v zájmu hlavně nezletilých dětí dojdeme k závěru přijatelnému pro všechny.

4. 3. Lenka

Rodiče Lenky byli 4 roky manželé. V době založení spisu v roce 2000 má Lenka 4 roky. Matka řeší neshody s otcem odchodem ze společné domácnosti s dcerou k rodičům, kteří bydlí 300 km daleko. Matka podává návrh na výkon rodičovské

zodpovědnosti. Rozsudkem soudu byla schválena dohoda rodičů, kterou byla Lenka svěřena do výchovy matky, a otec se zavázal hradit výživné. Úprava styku nebyla stanovena.

Dva měsíce po uzavření dohody podává otec návrh na úpravu styku. Otec Lenky se stěhuje do stejného města jako matka a dcera. Ihned při prvním kontaktu po uzavření dohody otec matku fyzicky napadá. Matka souhlasí s úpravou styku otce s dcerou do rozhodnutí soudu jen za její přítomnosti.

V březnu 2001 vydává soud rozsudek, kterým je styk Lenky s otcem jednou za 14 dní na jeden den o víkendu. Rodiče s takovou úpravou souhlasí. Krátce na to, otec čekává na matku s dcerou u školy, u nákupního centra. Ze strany otce dochází k slovním útokům na matku. Zprávy ze školky hovoří o zhoršené komunikaci Lenky, je plačtivá, začíná se pomočovat. Otec uvádí, že bude podávat návrh na rozšíření styku.

V červnu 2001 otec podává návrh na změnu výchovného prostředí, žádá svěřit dceru do své výchovy. Je nařízen znalecký posudek na posouzení výchovných schopností rodičů. Psycholog nevyklučuje nevhodné působení otce ve vztahu k matce. Rodiče nekomunikují. Otec podává další návrh k soudu..., pokud nebude dcera svěřena do jeho výchovy, bude žádat rozšíření úpravy styku. Manželství rodičů je rozvedeno.

Znalec doporučuje ponechat Lenku v péči matky. Oba rodiče jsou výchovně schopní. Řízení ve věci změny výchovného prostředí se zastavuje. Úprava styku se rozšiřuje na celý víkend od pátku do neděle. Styk Lenky s otcem probíhá podle rozsudku. V červenci 2003 uvádí otec na OSPOD, že Lenka chce bydlet s ním. Dceru však vrací z letních prázdnin dříve s odůvodněním, že nemá čas a musí chodit do práce.

V září 2003 podává otec návrh na změnu výchovného prostředí a žádá Lenku do své výchovy. Šetření poměrů u otce... na víkendové poměry přiměřené, nevhodné na stálý pobyt. V místě bydliště působí otec na okolí zmateně. V říjnu 2003 zasahuje o víkendu Policie ČR. Otec prokazatelně telefonuje matce v době, kdy má dceru u sebe a žádá, aby za ním matka přijela. Po odmítnutí matky sděluje otce, že vše vyřeší - zabije sebe i dceru. Matka žádá do doby prošetření věci předběžným opatřením zákaz styku. Soud návrh na předběžné opatření zamítá. Matka podává stížnost na chování otce, který

nedodrží platný rozsudek. Lenku vrací pozdě, nevrací věci, matce vyhrožuje fyzickým napadením, několik hodin obchází dům, zvoní, dává sirky do zvonku, kope do dveří. Podle psychologa nelze podceňovat výhrůžky otce.

V dubnu 2004 je vypracován další znalecký posudek, a to z oboru psychologie i psychiatrie. V červnu 2004 dochází k dalšímu napadení matky za přítomnosti Lenky. Otec neplatí stanovené výživné. V září 2004 podává matka návrh na omezení styku, navrhuje úpravu styku jednou za tři týdny. U otce oproti znaleckému posudku z roku 2000 dochází v osobnosti k vývoji ve směru akcentace rysů nepřizpůsobivosti, afektivní lability a vztahovačnosti. Rozsudek mění úpravu styku Lenky s otcem na rozsah jednou za tři týdny. Otec podává odvolání. Žádá o společné setkání s matkou na OSPOD, navrhuje střídavou výchovu.

V březnu 2005 potvrzuje krajský soud rozsudek I. stupně. V době, kdy má otec Lenku u sebe, posílá matce z jejího mobilu zprávy, jak Lenka matku nenávidí a chce zůstat s otcem. Ze strany OSPOD je rodičům doporučena rodinná terapie. Otec se stěhuje do vedlejší ulice, kde matka s Lenkou bydlí. Dožaduje se širokého styku, dceři nabízí klíče a možnost, kdykoliv jej v bytě navštívit. Otec čekává na Lenku ráno u domu a doprovází ji do školy, čekává na ni i po skončení vyučování.

Na Vánoce při předávání dárku otec matku fyzicky napadá, je podané trestní oznámení pro ublížení na zdraví, výtržnost a zanedbání povinné výživy. Matka otci dceru přestává dávat, jako důvod uvádí, že dcera se po jejím napadení otce bojí a jít s ním nechce. V psychologické poradně vypovídá Lenka, že nechce sama chodit do školy a ze školy, bojí se otce. Soud vydává usnesení, dle kterého se styk otce s Lenkou zakazuje. Otec podává odvolání. Ze zpráv psychologa vyplývá, že se vztah dcery a otce zhoršil. Lenka má poruchy spánku, u otce je patrné, že se v chování objevují prvky agrese a manipulace.

Za spolupráce OSPOD uzavírají rodiče dohodu, dle které se bude otec vídat Lenkou v krizovém centru. V létě 2006 probíhá asistovaný styk otce s Lenkou v krizovém centru. Krajský soud ruší v létě usnesení o zákazu styku. Otec poukazuje na manipulaci matky. Při předávání Lenky otci asistuje Fond ohrožených dětí. K předání nedojde, pracovníci fondu uvádějí, že Lenka je v tak špatném psychickém stavu, že nemůže s otcem odejít.

Otec podává podjatost na soudce. Soudce se ve vyjádření necítí podjatý, ale sám navrhuje, aby věc byla přidělena jinému soudci, neboť otec jej napadá, uráží.

Podle psychologa je přístup otce k řešení problematický a svérázný, nicméně Lenku přímo neohrožuje. Matka označuje chování otce jako obtěžující. – opakované vyhledávání její přítomnosti, telefonování, zvonění na zvonek. Součástí konfliktů zůstává nevyřešený rozchod rodičů, který otec prožívá jako závažnou újmu a promítá se i do jeho opatrovnického sporu.

Otec začíná vyhrožovat sociální pracovníci. Telefonuje pravidelně každé ráno před zahájením pracovní doby i několikrát během dne. Je vulgární. Slovně napadá ošetřující lékařku. Slovně napadá i psychologa, kterého matka s Lenkou navštěvují. Právní zástupkyně matky podává v lednu 2007 nový návrh na zákaz styku.

V únoru 2007 vydává soud předběžné opatření, kterým se zakazuje otcí styk s Lenkou do doby pravomocného rozhodnutí. V dubnu 2007 s otec stává vinným z přestupku občanského soužití, úmyslného narušení a vyhrožování újmou na zdraví. Otec opakovaně vyvolává jednání na OSPOD, na kterých se chce vidět s dcerou, opakovaně na poslední chvíli mění termíny, omlouvá se, k setkání nedochází.

I přes zákaz syku matka souhlasí s asistovaným setkáváním otce a dcery v krizovém centru. Koncem roku 2007 probíhají setkání v krizovém centru, Lenka se opakovaně vyjadřuje v tom smyslu, že se s otcem vidat nechce. Ze zprávy z centra vyplývá, že otec se nedokáže zdržet negativních poznámek k matce a dceři. Matka dle psychologů v centru jedná korektně, dceru proti otcí nenavádí. V květnu 2008 je vypracován další znalecký posudek, který byl zaměřen zejména na posouzení, zda lze hovořit o syndromu zavrženého rodiče ve vztahu k otcí a z jakých důvodů. Úkolem znalce bylo i vyjádření k otázce rozsahu a způsobu styku Lenky s otcem. Znalec doporučuje realizaci styku v neutrálním prostředí s asistencí na 2 hod. jedenkrát za 14 dní. Podle znalce se o syndrom zavrženého rodiče nejedná. **SZR jde stanovit tehdy, pokud zavržená osoba nemá žádné osobnostní zvláštnosti.**

Samotné zařízení, kde se uskutečňuje styk otce s Lenkou, se obrací zcela výjimečně na soud a zdůrazňuje, že Lenka je se setkání s otcem traumatizovaná, setkání nevedou k cíli. Jednání otce je arogantní k dceři, matce i pracovníkům centra.

V listopadu 2008 soud návrh matky na zákaz styku zamítá. Styk otce s dcerou je upraven diferencovaně, zpočátku opět v krizovém centru, po několika měsících na jeden den o víkendu odpoledne. Krizové centrum se obrací na soud, spolupráci s otcem ukončuje, podle jejich vyjádření „nelze dále přihlížet psychickému týrání dítěte, kterému otec vyhrožuje odebráním matce a umístěním do DD“. Nemohou pro nezletilou vytvořit bezpečné prostředí.

Únor 2009 – asistovaná setkání probíhají v jiném zařízení. Lenka s otcem nekomunikuje, sedá si k němu zády.

Červen 2009 – otec se stěhuje do stejného domu, kde bydlí Lenka s matkou. Nefungují setkávání ani v dalším zařízení. Otec žádá odvolání sociální pracovníce, která pro něho, jak uvádí, celé roky nic neudělala. Stupňuje se agresivita otce, vyhrožuje, soudu, sociální pracovníci, netají se tím, že může matce a dceři vzhledem ke stejnému bydlišti „znepříjemnit život“.

Rodiče se zúčastní tří mediačních setkání. Mediace je ukončena. Důvod není sdělen. Otec nezletilé uzavírá v říjnu 2009 manželství. Krizové centrum sděluje, že vyčerpalo veškeré možnosti k řešení.

Matka v prosinci 2009 na OSPOD sděluje, že jí otec Lenky navrhuje, že by se dcery vzdal, pokud by nemusel platit výživné. V opačném případě na kontaktech s dcerou trvá. Otec zmocňuje svoji manželku k zastupování ve všech záležitostech, které se jeho dcery týkají.

V únoru 2010 žádá Veřejný ochránce práv o postoupení spisové dokumentace na základě stížnosti otce. Krajský soud nechává doplnit znalecký posudek. Znalec jako zcela nešťastné hodnotí přestěhování otce do domu, kde matka s Lenkou bydlí, což vyvolává pocity pronásledování a ohrožení.

Podle znalce v současné době existují důvody pro zákaz styku. Syndrom zavrženého rodiče znalec nepotvrzuje /jedná se o jiného znalce/.

V červnu 2010 vydává svůj závěr Veřejný ochránce práv. OSPOD nepochybně ve své činnosti. Stížnost otce byla nedůvodná. V červnu 2010 podává otec návrh na předběžné opatření, kterým navrhuje úpravu styku s dcerou ve Fondu ohrožených dětí. Soud návrh otce zamítá a vydává předběžné opatření, kterým se otci ukládá povinnost zdržet se kontaktu s dcerou, matce se ukládá povinnost neumožnit otcí kontakty s dcerou.

V prosinci 2010 matka na OSPOD sděluje, že otec nezletilý se odstěhoval z města i se svojí manželkou, očekávají narození dítěte. Ozval se jen telefonicky a na dceru se ptal. Krajský soud zákaz styku potvrzuje. Otec se dva měsíce neozval.

Tato kasuistika byla pro mě zvláštní v tom, že se nejednalo o můj případ, ale o případ kolegyně, možná ale proto jsem se dokázala na průběh celého případu dívat objektivně a s nadhledem, kterého bych zřejmě nebyla schopná, pokud by se jednalo o případ, který bych musela řešit sama.

4. 4. Dílčí závěry

Uvedené kasuistiky, se kromě popisu průběhu jednotlivých případů snaží nalézt odpověď na otázku, zda je možné skloubit ve sporu o úpravu styku práva dětí a práva rodičů. V první kasuistice se otec po několika letech se synem již stýká. Případ Jakuba a Jana není dosud skončen. Chlapci se cítí ublíženě, protože jsou k úpravě styku s otcem nuceni, otec se domnívá, že jeho práva na úpravu styku s dětmi jsou potlačena. V poslední kasuistice je nařízen zákaz styku - podle závěrů psychologa - v zájmu dítěte. Otec tento závěr zcela jistě nesdílí.

Při práci s klienty v uvedených kasuistikách byly použity metody rozhovoru a pozorování, byla prostudována spisová dokumentace v souladu s platnými zákony.

Závěr

Téma bakalářské práce „Úprava styku rodičů s dětmi jako sociální problém“ jsem měla vybrané snad ještě dříve, než jsem měla za sebou první zkoušku. Úprava styku rodičů s dětmi mě hodně zajímá, je mi pracovně blízká, a to i proto, že v konfliktech vidím konkrétní klienty.

Za první cíl bakalářské práce jsem si stanovila porovnání a vývoj uvedených zákonů, které se úpravy styku týkají a mám za to, že se tento cíl podařilo splnit. V první kapitole jsou uvedeny zejména doslovné citace zákonů, s průběžným srovnáním, jak docházelo k postupnému vývoji, který napomáhá rodičům v tom, aby měli možnost se stýkat s dítětem, které nemají svěřeno.

Dalším cílem bylo porovnání různých přístupů rodičů k úpravě styku, jakým způsobem se k řešení staví maminky, tatínkové a jak působí rozchod rodičů a s ním související úprava styku na nezletilé děti. Tato část je obsažena ve druhé kapitole a jsou zde aplikovány zejména vlastní zkušenosti z praxe.

V další části práce uvádím, jak se může bránění ve styku změnit v syndrom zavrženého rodiče, jaké jsou znaky syndromu zavrženého rodiče, kdy naopak lze tento syndrom vyloučit. Neplánovaně, i když nebyla obsažena v projektu, je v práci obsažena střídavá výchova. I zde je ve srovnání patrný vývoj, který dokumentují uvedené ústavní nálezy.

Třetí kapitola popisuje činnost těch, kteří se úpravou styku zabývají. Jedná se o soudy, činnost OSPOD, nově nařizované mediace, terapie a znalecké posudky, které mohou být „záchranným kruhem“ při rozhodování o úpravě styku.

Mám za to, že uvedené kasuistiky a jejich průběh jsou odpovědí na možnost souladu práv rodičů a dětí při problémech s úpravou styku. Pokud nedojde ke vzájemné dohodě a styk rodičů s dětmi není přáním obou, vždy se cítí jeden z účastníků nespokojený a zůstává v něm pocit křivdy.

Resumé

Ve své bakalářské práci se věnuji tématu úprava styku rodičů s dětmi jako sociální problém. Práce je rozdělena na dvě části a čtyři kapitoly. První část, která je obsažena ve třech kapitolách: uvádí právní úpravu styku, charakterizuje problémy s úpravou styku jako sociální problém, zasahující do běžného života těch, kterých se přímo týká a ovlivňuje jejich přítomnost i budoucnost. Zasahuje do běžného života blízkých, ale i těch, kteří se snaží a pomáhají konfliktní úpravu styku řešit.

První kapitola je rozdělena na zákony upravující styk rodičů s dětmi do roku 1998, v další části jsou uvedeny zákony vydané po novele zákona o rodině, která byla zlomovou s ohledem na úpravu styku. V závěru první kapitoly jsou stručně uvedeny zákony upravující styk rodičů s dětmi v některých zemích EÚ.

Druhá kapitola se věnuje rodičům a dětem, jaké možnosti po rozchodu rodičů mohou nastat, jak rodiče k úpravě styku přistupují. Část druhé kapitoly se zabývá syndromem zavrženého rodiče a střídavou výchovou, která by mohla být za určitých podmínek řešením při problémech v úpravě styku.

Třetí kapitola pojednává o dalších účastnících sporu i o možnostech řešení, které novely zákonů umožňují. Konkrétně podílem soudů, mediace, terapie, OSPOD i znaleckých posudků.

Druhá, praktická část práce, tvořící čtvrtou kapitolu popisuje a analyzuje konkrétní případy řešené v posledních letech na OSPOD, kde pracuji.

V závěru se soustředím na shrnutí poznatků, jejich vyhodnocení se zaměřením, zda bylo cíle práce dosaženo.

Anotace

Růžena Otáhalová. Úprava styku rodičů s dětmi jako sociální problém. Brno, (bakalářská práce). Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Fakulta humanitních studií, Institut mezioborových studií, 2011, 62 stran.

Bakalářská práce je zaměřena na úpravu styku rodičů s dětmi. V první části je popsán vývoj úpravy styku rodičů s dětmi z právního hlediska. V další části je práce zaměřena na řešení vztahů osob, kterých se úprava styku týká. V závěru práce jsou uvedeny kasuistiky, které jsou názorným příkladem problematiky úpravy styku.

Klíčová slova

Dítě, matka, otec, rodina, úprava styku, syndrom zavrženého rodič, bránění ve styku, rodičovská zodpovědnost

Annotation

Růžena Otáhalová. Treatment of contact with a child as a social problem. Brno, (bachelor work). Univerzita Tomáš Baťa, Zlín, Fakulta humanitních studií, Institut mezioborových studií, 2011, 62 pages.

The main aim of my thesis is the adjustment of parent-child interaction. The first part describes the development of parent-child interaction adjustment from a juridical point of view. The next part focuses on solution of the relations between the persons affected by the afore-mentioned adjustment. The thesis concludes with a selection of case reports which serve as an example of the problematics of parent-child interaction adjustment.

Keywords

Children, mother, father, family, amendment to contact, parental alienation syndrome, contact obstruction, parental right, mediatory , family counselling

Seznam literatury

- Listina základních práv a svobod, 2/1993 Sb. usnesení ČNR ze dne 16. 12. 1992, info. systém ASPI KP389 ze dne 23. 6. 2010
- Zákon o rodině č. 94/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů, Holub, E., Nová, H., Sladká Hyklová, J. Zákon o rodině, komentář a předpisy související, Linde, Praha, 2007, ISBN 978-80-7201-668-6, 750 str.
- Zákon o sociálně-právní ochraně dětí č. 359/1999 Sb. ve znění pozdějších předpisů. Novotná, H., Burdová, E., Linde, Praha, 2007, ISBN 978-80-86131-72-6, 471 str.
- Občanský soudní řád č. 99/1963 Sb. ve znění pozdějších předpisů, Škárová M., Linde, Praha 2009, ISBN 978-80-7201-769-0, str. 1087
- Zákon č. 320/1919, [www.http://spcp.prf.cuni.cz/lex320-19.htm](http://spcp.prf.cuni.cz/lex320-19.htm), 24. 1.2011
- Zákon č. 265/1949 Sb. o právu rodinném, [www:http://spcp.prf.cuni.cz/lexZ1a.htm](http://spcp.prf.cuni.cz/lexZ1a.htm), 24. 1. 2011
- Úmluva o právech dítěte, sdělení MZV č.104/1991 Sb., Zákon o rodině, komentář a předpisy související, Linde, Praha, 2007, ISBN 978-80-7201-668-6, 750 str.
- Úmluva o styku s dětmi, sdělení MZV, č. 91/2005 Sb. m. s., ASPI KP 389 ze dne 31. 1: 2011
- Evropská úmluva o výkonu práv dětí, sdělení MZV č. 54/2001 Sb. m. s. ASPI KP 389 ze dne 31. 1. 2011
- Nález ÚS ČR číslo I, ÚS 48/04 ze dne 27. 1. 2005, [www.iustin.cz/art asp?art=369](http://www.iustin.cz/art.asp?art=369)
- Nález ÚS ČR číslo III. ÚS 1206/09 ze dne 23. 2. 2010, [www.iustin.cz/art asp?art=373](http://www.iustin.cz/art.asp?art=373)
- Bakalář, E.: Rozvodová tematika a moderní psychologie I., Karolinum, Praha, 2006, ISBN 80-246-1089-2, 124 str.
- Gardner, R.A.: Syndrom zavrženého rodiče, JAN, Praha, 1996, ISBN 80-8559-22-X, 102 str.
- Lazarová, B: Možnosti poznávání lidí, IMS, Brno, 2007, 53 str.
- Novák, T., Průchová, B: Předrozvodové a rozvodové poradenství, Grada Publishing, a.s., Praha 2005, ISBN 978-80-247-1449-3, 144 str.
- Novotná, V.: Řešení sporů v otázkách výchovy dětí a rodičovského styku, Agentura IPSUM, nečíslováno
- Schiller, M: Zákon o rodině, Orbis-Praha, 1964, 212 str.
- Vágnerová, M: Vývojová psychologie I, Karolinum, Praha, 2008, ISBN 978-80-246-0956-0, 467 str.
- Warshak, R. A.: Rozvodové jedy, TRITON, Praha, 2003, ISBN 80-7254-439-X, 389 str.
- Nová, H.: Právo a rodina, č.8/2008, 10. ročník, Linde Praha, 2008, ISSN 1212-866X
- Čírtková, L.: Právo a rodina, č. 11/2009, 11. ročník, Linde, Praha 2009, ISSN1212-866X
- Novák, T.: Právo a rodina, č. 9/2009, 11. ročník, Linde, Praha 2009, ISSN 1212-866X
- www.amcr.cz – ze dne 28. 3. 2011
- www.stridavka.cz – <http://stridavka.cz/novy-zakon-o-stridave-peci-pro-a-proti.html>, ze dne 1. 3. 2011

korespondence Mgr. Nina Rydlová, Studio Legace de Capoa eAss
korespondence Ústředí mezinárodně-právní ochrany dětí, Mgr. Romana Juříčková,